

UNIVERZITET U SARAJEVU
FAKULTET POLITIČKIH NAUKA
ODSJEK SOCIJALNI RAD

MIROVNA KONFERENCIJA ZA BOSNU I HERCEGOVINU U DAYTONU

Magistarski rad

Kandidat:
Emir Lihic

Mentor:
Prof. dr. Suad Kurtcehajić

Broj indeksa: 972/II

Sarajevo, novembar 2020. godine

SADRŽAJ

UVOD	7
I TEORIJSKE OSNOVE RADA	8
1. Teorijske osnove rada	9
II METODOLOŠKI OKVIR ISTRAŽIVANJA	12
1. Problem istraživanja	13
2. Predmet istraživanja	13
3. Ciljevi istraživanja	13
3.1. Naučni cilj	13
3.2. Društveni cilj	14
4. Sistem hipoteza	14
4.1. Generalna hipoteza	14
4.2. Posebne pojedinačne hipoteze	14
5. Metoda i tehnika istraživanja	14
6. Vremenski plan istraživanja	14
III TEORIJSKA ELABORACIJA TEME	15
1. Uvod: općenito o Daytonu – generalne informacije i podaci (teorijski okvir) o Dejtonskom mirovnom sporazumu kao i njegovim prethodnicama	16
1.1. Generalne informacije u vezi sa Mirovnom konferencijom za Bosnu i Hercegovinu u Daytonu: lokacija, sastavi delegacija, pristup i ciljevi pregovora	17
1.1.1. Pristup i ciljevi Dejtonskog mirovnog sporazuma	17
1.1.2. Organizacija i struktura vojne baze <i>Wright-Patterson</i>	19
1.1.3. Delegacije koje su vodile pregovore u <i>Wright-Pattersonu</i> u Daytonu	19
1.2. Prethodnice mirovnog sporazuma: Mirovni planovi za Bosnu i Hercegovinu prije Dayton, dogovoren Ženevski i Njujorški principi i događaji neposredno pred sami Dayton.....	21
1.2.1. Mirovni planovi koji su prethodili Daytonu	21

Cutileirov plan	21
Londonska konferencija	23
Vance-Owenov mirovni plan	24
Owen-Stoltenbergov plan	25
Washingtonski sporazum	26
Plan Kontakt grupe	28
Ženevski i Njujorški principi	29
Događaji na prostoru Bosne i Hercegovine neposredno pred sami Dayton	31
DRUGI DIO	
2. Glavni dio: Pregovori u Daytonu i njegova struktura	35
2.1. Kratki prikaz strukture Dejtonskog mirovnog sporazuma kroz kratki pregled svakog aneksa	36
OPĆI OKVIRNI SPORAZUM ZA MIR U BOSNI I HERCEGOVINI	36
Aneks 1-A: Sporazum o vojnim aspektima mirovnog dogovora	36
Aneks 1-B: Sporazum o regionalnoj stabilizaciji	36
Aneks 2: Sporazum o međuentitetskoj liniji razgraničenja i relevantnim pitanjima	37
Aneks 3: Sporazum o izborima	37
Aneks 4: Ustav Bosne i Hercegovine	37
Aneks 5: Sporazum o arbitraži	38
Aneks 6: Sporazum o ljudskim pravima	38
Aneks 7: Sporazum o izbjeglicama i raseljenim licima	38
Aneks 8: Sporazum o Komisiji za očuvanje nacionalnih spomenika	39
Aneks 9: Sporazum o osnivanju javnih korporacija Bosne i Hercegovine	39
Aneks 10: Civilna implementacija Mirovnog sporazuma	39
Aneks 11: Sporazum o međunarodnim policijskim snagama	39

2.2. Analiza procesa dogovaranja i donošenja odluka kroz hronološku prizmu za određene aneksse oko kojih se pregovaralo u Daytonu: ko je insistirao na postizanju dogovora o datom ankesu, ko je učestvovao u pregovorima, stavovi i razilaženja delegacija po datim pitanjima, dinamika – ritam postizanja dogovora	40
UVOD U PREGOVORE – POČETAK PREGOVORA	40
PITANJE FEDERACIJE	42
Steinerov plan	42
Dešavanja 10. novembra 1995. godine	43
ANEKS 4: USTAV BOSNE I HERCEGOVINE	44
Neriješena pitanja	44
Izbor i ovlasti Parlamenta i Predsjedništva	44
Centralna banka	45
Odgovor bosanskih Hrvata na Nacrt aneksa 4	46
Konačnice Aneksa 4	47
ANEKS 11: MEĐUNARODNE POLICIJSKE SNAGE	48
ANEKS 1-A: SPORAZUM O VOJNIM ASPEKTIMA MIROVNOG RJEŠENJA	49
Angažovanje Richarda Pearla	49
Rad na Vojnom aneksu	49
Plasiranje prijedloga Washingtonu i odgovor Washingtona	50
Konačnice Aneksa 1A	50
ANEKS 1-B: SPORAZUM O REGIONALNOJ STABILIZACIJI	51
Uvod	51
Sporazum	52
ANEKS 10: CIVILNA IMPLEMENTACIJA	53
PRESJEK STANJA PREGOVORA NA 18. DAN	55

ANEKS 3: SPORAZUM O IZBORIMA	56
13. novembar – Prijedlog delegacije SRJ-a	56
Nastavak pregovora – izbjeglice i glasanje	56
Pitanje izbora i OSCE-a	57
Konačnice Aneksa 3	57
ANEKS 2: SPORAZUM O MEĐUENTITETSKOJ LINIJI RAZGRANIČENJA I RELEVANTNIM PITANJIMA	58
GORAŽDE	58
Oficirski klub – "Salveta shuttle"	58
Mehanička scena	59
SARAJEVO	59
D.C. model	60
Napuštanje D.C. modela – Jedinstveno Sarajevo	61
MEĐUENTITETSKA LINIJA RAZGRANIČENJA	62
Teritorij Federacije 19. novembra povećan na 55%	62
Vraćanje procenata sa 55–44 na 51–49	62
Nastavak pregovora oko procenata – 20. dan pregovora	63
Zatvaranje pregovora (zadnji dan) 21. novembra	64
Konačnica – Aneks 2	65
U odnosu na mapu Kontakt grupe	65
Brčko	65
Ceremonija 21. 11. 1995. godine	66

TREĆI DIO

3. Treći dio: period nakon Dejtonskog sporazuma: Kratak prikaz dešavanja odnosno aktivnosti nakon parafiranja Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, u relaciji sa njegovom implementacijom	68
Uvod	69
Dobijanje podrške Kongresa SAD-a i javnosti za slanje vojske u Bosnu i Hercegovinu.....	70
Ujedinjenje Sarajeva	70
Karadžić – SDS – Izborni proces	71
Izbori	72
Usklađivanje ustava entiteta s Ustavom Bosne i Hercegovine	73
Carl Bild i admirral Smith	76
Diplomatske aktivnosti – Sastanci i posjete – neposredno nakon potpisivanja Daytonu	76
IV ZAKLJUČAK	77
V BIBLIOGRAFIJA	78
VI KRATKA BIOGRAFIJA	80
VII APENDIX	81
REGISTAR IMENA	81

UVOD

Kao što je općepoznato, Dejtonski sporazum čini stub organizacije političkog života u poslijeratnoj Bosni i Hercegovini. U odnosu na sve prethodne planove koji su imali cilj okončanje krize na prostoru Bosne i Hercegovine (Lisabonski, Vance-Owenov, Owen-Stoltenbergov, Plan Kontakt grupe), američka inicijativa, odnosno uključenje SAD-a u mirovni proces, doveli su do pregovora u Daytonu koji su rezultirali Općim okvirnim sporazumom za mir u Bosni i Hercegovini, potpisanim 14. 12. 1995. godine u Parizu. Iza istog su, u svojstvu svjedoka, stale najveće svjetske sile (Francuska, Velika Britanija, Njemačka, Sjedinjene Američke Države i Rusija).

Također je poznato da je Dejtonski sporazum jako česta tema političkih i parlamentarnih rasprava koje se vode u društvenom i političkom životu Bosne i Hercegovine. Također, nije rijedak slučaj da se sami učesnici pregovora u Daytonu kao i autentične činjenice o toku pregovora stavljuju u drugi plan i u svrhu različitih političkih ciljeva, udaljavajući se od suštine.

Tema magistarskog rada je "Mirovna konferencija za Bosnu i Hercegovinu u Daytonu", te će cilj rada biti da se pokažu i predstave faze i modaliteti pronalaska rješenja. U skladu sa navedenim, kroz odabrane anekse (kao teme razgovora i pregovora) te kroz hronološki prikaz razvijanja pregovora za svaki od odabralih aneksa, detaljnije će se osvijetliti kako je došlo do datih rješenja, uzimajući u obzir kako je od primarnih stavova delegacija, kroz diplomatske fineze i utjecaj pregovarača, došlo do rješenja.

Uprkos neslaganjima delegacija, kako na samom početku, tako i kroz cijeli tok pregovora, uz konstantan pritisak medijatora, bolnim kompromisom se uspjelo pronaći rješenje, odnosno postići dogovor oko različitih aspekata (aneksa) Dejtonskog sporazuma. Između ostalog, izdvajamo to da je Dejtonskim sporazumom: formiran Ustav Bosne i Hercegovine (kroz Aneks 4), potvrđen kontinuitet državnosti s unutrašnjom reorganizacijom sa dva entiteta, formirana Institucija visokog predstavnika u funkciji pravilnog tumačenja ovog sporazuma te stvorene pravno-političke prepostavke za dalje jačanje državnih ingerencija Bosne i Hercegovine i transformaciju Bosne i Hercegovine u modernu funkcionalnu evropsku državu.

I TEORIJSKE OSNOVE RADA

1. Teorijske osnove rada

Mirovna konferencija za Bosnu i Hercegovinu u Daytonu, odnosno niz pregovora posebne vrste diplomatiјe – velikog udara¹, koji su trajali od 1. do 21. novembra 1995. godine, doveli su do sklapanja Općeg okvirnog sporazuma za mir, odnosno Dejtonskog mirovnog sporazuma potписанog u Parizu 14. decembra 1995. godine, koji je pored trenutne uspostave mira obuhvatio i normiranje odnosa kojim će se potvrditi trajni mir i eliminisati generatori krize u postojećoj konstelaciji odnosa u regionu². Kad govorimo o diplomatiji "velikog udara" moramo navesti dva pravila u vezi s ovim pregovorima a to su:

- u Daytonu nije bilo kontakta sa novinarima osim glasnogovornika *State Departmenta* Nicka Burnsa.
- svi pregovarači su bili zaključani i izolirani dok se ne postigne dogovor, odnosno dok ne dođe do sporazuma.

Dejtonski mirovni sporazum, pored toga što sadrži elemente prethodnih mirovnih sporazuma (ustavno uređenje, mape i prelazni period), obuhvatio je i ustrojstvo mnogih oblasti društvenog života koje su neposredno u funkciji uspostave i konsolidacije mira³. Tako su pregovori koji su se vodili u Daytonu (savezna država Ohio) između zaraćenih strana, doveli do sklapanja različitih sporazuma o različitim pitanjima i principima kao što su: Federacija, okvir ustrojstva, izbori, tročlano predsjedništvo, sloboda kretanja, prava izbjeglica na povratak u njihove domove, saradnja sa međunarodnim sudom za ratne zločine i međunarodne policijske snage (IPTF).

Od jedanaest aneksa koje sadrži ovaj sporazum, najbitniji je Aneks br. 4 – Ustav Bosne i Hercegovine, koji predstavlja najviši pravni i politički akt jedne zemlje. Polazni stav Ustava Bosne i Hercegovine je bio taj da Republika Bosna i Hercegovina nastavlja svoj državno-pravni kontinuitet i međunarodni subjektivitet u postojećim međunarodno priznatim granicama s izmijenjenom unutrašnjom strukturom sa dva entiteta: Federacija i Republika Srpska, dok od naziva Republika Bosna i Hercegovina ostaje samo Bosna i Hercegovina.

¹ Kurtćehajić, Suad, Ibrahimagić, Omer. *Politički sistem Bosne i Hercegovine. Knjiga 3.* Sarajevo: autori, 2007.
str. 171

² Begić, Kasim I. *Bosna i Hercegovina: od Vanceove misije do Daytonskog sporazuma: (1991–1996)*. Sarajevo: Bosanska knjiga, 1997. str. 287

³ Idem str. 287

S obzirom da je bilo potrebno dosta vremena kako bi se izgradilo međunacionalno povjerenje, ovim sporazumom se uvela i Institucija visokog predstavnika (OHR), kao konačnog autoriteta tumačenja civilnog dijela Dejtonskog sporazuma, a sve to u cilju da se izbjegnu pogrešna tumačenja i opstrukcije sporazuma.

Svi pregovori vođeni u američkoj vojnoj zračnoj bazi *Wright-Patterson* u Daytonu (Ohio), bili su prvenstveno vođeni uz posredovanje Richarda Holbrookea, specijalnog američkog pregovarača za Bosnu i Hercegovinu (koji se istovremeno smatra tvorcem ovog sporazuma) i zamjenika državnog sekretara Sjedinjenih Američkih Država. Državni sekretar Warren Christopher je također dao veliki doprinos kako bi se postigao dogovor. Warren Christopher je na samom početku pregovora delegacijama izložio četiri uslova za dogovor a to su⁴:

- Bosna i Hercegovina mora ostati država kao "jedinstvena međunarodno priznata".
- Dogovor mora uzeti u obzir "specijalnu historiju i značenje Sarajeva".
- Ljudska prava se moraju poštovati a odgovorni za zločine odgovarati.
- Mora se riješiti pitanje istočne Slavonije.

Ovdje je također potrebno navesti da je važnu ulogu kad su u pitanju aspekti civilne implementacije imao švedski političar i diplomat Carl Bildt, koji je kasnije postao prvi visoki predstavnik u Bosni i Hercegovini.

Prvi čovjek delegacije Republike Bosne i Hercegovine bio je tadašnji predsjednik Predsjedništva Republike Bosne i Hercegovine Alija Izetbegović, delegaciju Savezne Republike Jugoslavije, koja je bila sastavljena od predstavnika bosanskih Srba i predstavnika SRJ-a, predvodio je Slobodan Milošević, dok je ispred Republike Hrvatske bio Franjo Tuđman.

S obzirom na važnost pregovora koji su doveli do sklapanja i potpisivanja Općeg okvirnog sporazuma za Bosnu i Hercegovinu (Dejtonskog sporazuma), u fokusu magistarskog rada će biti pregovori odnosno dešavanja u američkoj vojnoj zračnoj bazi *Wright-Patterson* u periodu od 1. do 21. novembra 1995. godine. Bit će izložena ukupna slika Dejtonskog sporazuma kroz analizu procesa dogovaranja i postizanja dogovora za svaki od odabranih aneksa/sporazuma u kojoj će biti obuhvaćeno:

- Ko je insistirao na postizanju dogovora o datom aneksu,
- Ko je učestvovao u pregovorima,

⁴ Holbrooke, Richard. *Završiti rat*. Sarajevo: TKP Šahinpašić, 1998. str. 239

- Stavovi i razilaženja delegacija u stavovima,
- Dinamika – ritam postizanja dogovora.

U ovom radu će također biti pružen i kratki prikaz strukture Dejtonskog sporazuma kroz svaki od njegovih aneksa.

II METODOLOŠKI OKVIR ISTRAŽIVANJA

1. Problem istraživanja

Osnovni problem predstavljenog istraživanja je analiza mirovnih pregovora u bazi *Wright-Patterson* u američkoj saveznoj državi Ohio, u periodu od 1. do 21. novembra 1995. godine. U okviru ovog rada, sljedeće tematske cjeline će biti pokrivene:

- Generalne informacije u vezi sa Mirovnom konferencijom za Bosnu i Hercegovinu u Daytonu: lokacija, sastavi delegacija koje su pregovarale, pristup i ciljevi.
- Mirovni planovi, odnosno pregovori koji su prethodili Daytonu, Ženevski i Njujorški principi i događaji neposredno pred sami Dayton.
- Kratak prikaz strukture Dejtonskog sporazuma.
- Proces dogovaranja i donošenja odluka za svaki od odabranih aneksa u smislu: ko je insistirao na postizanju dogovora o datom aneksu, ko je učestvovao u pregovorima, stavovi i razilaženja delegacija po datim pitanjima i dinamika – ritam postizanja dogovora.
- Period nakon parafiranja Dejtonskog sporazuma: kratak prikaz nekih od dešavanja odnosno aktivnosti nakon parafiranja Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, u relaciji sa njegovom implementacijom.

2. Predmet istraživanja

Kako i stoji u samom nazivu rada, osnovni predmet istraživanja je Mirovna konferencija za Bosnu i Hercegovinu u Daytonu. Osnovni predmet analize bit će pregovori u Daytonu, tačnije:

- Proces dogovaranja za određene anekse za vrijeme pregovora: ko je učestvovao u pregovorima, razilaženja u stavovima, dinamika pregovora za određeni aneks te šta je dogovorenno.

3. Ciljevi istraživanja

3.1. Naučni cilj

Glavni cilj naučnog istraživanja sastoji se u tome da se izloži jasna slika pregovora vođenih u Daytonu, razumije proces postizanja Dejtonskog mirovnog sporazuma kao i njegov značaj za Bosnu i Hercegovinu.

3.2. Društveni cilj

Društveni cilj istraživanja se sastoji u tome da se jasnije razumiju i uvide sva dešavanja u Daytonu (Ohio), kao i važnost Dejtonskog mirovnog sporazuma za Bosnu i Hercegovinu, kao njenog pokretačkog elementa političkog života u dosta sfera postratnog perioda.

4. Sistem hipoteza

4.1. Generalna hipoteza:

Dejtonski mirovni sporazum je bio sporazum u okviru kojeg su Republika Bosna i Hercegovina, Republika Hrvatska i Savezna Republika Jugoslavija okončale rat u Bosni i Hercegovini. Njegovim potpisivanjem 14. decembra 1995. godine su se sve potpisnice obavezale da će sarađivati u svrhu implementacije svih njegovih aneksa. Upravo je ta implementacija sporazuma služila kao osnova za uspostavljanje stabilizacije i trajnog mira na prostoru Bosne i Hercegovine.

4.2. Posebne pojedinačne hipoteze:

- a) Aneksom 4 ovog sporazuma usvojen je Ustav Bosne i Hercegovine, koji predstavlja njen najvažniji i najviši pravni akt. Njim Bosna i Hercegovina nastavlja svoj državno-pravni kontinuitet i međunarodni subjektivitet u postojećim međunarodno priznatim granicama.

5. Metoda i tehnika istraživanja

Istraživačka metoda i tehnika koja će biti korištena u fazama prikupljanja i obrade podataka:

- Analiza stručne građe (analiza sadržaja).

6. Vremenski plan istraživanja

Period od dva do tri mjeseca planiran je za analizu postojećih različitih tački gledišta na dešavanja, dok će pisanje i finaliziranje rada trajati tri mjeseca.

III TEORIJSKA ELABORACIJA TEME

PRVI DIO

1. Uvod: općenito o Daytonu – generalne informacije i podaci (teorijski okvir) o Dejtonskom mirovnom sporazumu kao i njegovim prethodnicama

1.1. Generalne informacije u vezi sa Mirovnom konferencijom za Bosnu i Hercegovinu u Daytonu: lokacija, sastavi delegacija, pristup i ciljevi pregovora

1.1.1. Pristup i ciljevi Dejtonskog mirovnog sporazuma

Od 1. do 21. novembra 1995. godine, u američkoj vojnoj bazi *Wright-Patterson* (Dayton – Ohio), vodili su se pregovori u cilju pronalaska mirovnog rješenja za Bosnu i Hercegovinu, koji su na kraju doveli do sklapanja Općeg okvirnog sporazuma za mir u BiH. Za razliku od prethodnih pregovora i pokušaja u cilju okončanja rata i pronalaska mirovne solucije za Bosnu i Hercegovinu, Dejtonski mirovni sporazum je karakterisala posebna vrsta diplomatije – pristup "velikom udaru" u pregovorima. Primjer te diplomatije "velikog udara" je bio taj da su članovi svih delegacija bili zaključani dok se nije postigao dogovor. Također, jedini koji je mogao razgovarati sa novinarima o tome šta se dešava u Daytonu bio je glasnogovornik *State Departmenta* Nick Burns⁵. Pored primarnog cilja da se pronađe mirovno rješenje, Dejtonski sporazum je sadržavao i dinamičku komponentu. Za svaki zadatak, implementaciju svakog aspekta Dejtonskog sporazuma, određen je bio vremenski period kako bi se postigli isti. Zbog kompleksnosti u smislu međusobne uslovljenosti socijalnih, političkih, ekonomskih i vojnih aspekata koje sadrži Dejtonski sporazum, postavljeni su bili visoki standardi za ispunjavanje obaveza koje su predviđene ovim sporazumom. Iz razloga što su na diplomatskom i vanjskopolitičkom planu SAD od EU preuzele na sebe većinsku odgovornost u pronalaženju rješenja za Republiku Bosnu i Hercegovinu, glavni pregovarač i posrednik u Daytonu od 1. do 21. novembra 1995. godine, bio je tadašnji zamjenik državnog sekretara SAD-a Richard Holbrooke, koji se i ujedno smatra tvorcem ovog mirovnog sporazuma. Veliku ulogu pored Holbrookea su također imali Carl Bildt, koji je kasnije postao prvi visoki predstavnik za Bosnu i Hercegovinu sa zadatkom sprovodenja civilne implementacije mirovnog sporazuma (Aneks 10), kao i sam državni sekretar SAD-a Warren Christopher. Cilj Dejtonskog sporazuma je bio u konačnici stvoriti multietničku državu⁶.

Da bi se to postiglo, potrebno je bilo pronaći rješenja odnosno sklopiti sporazume o različitim pitanjima⁷. To se prvenstveno odnosilo na pitanja poput:

- Federacije,
- Okvir ustrojstva,
- Izbori,

⁵ Kurtćehajić, Suad, Ibrahimagić, Omer. *Politički sistem Bosne i Hercegovine. Knjiga 3.* Sarajevo: autori, 2007. str. 171

⁶ Holbrooke, Richard. *Završiti rat.* Sarajevo: TKP Šahinpašić, 1998. str. 234

⁷ Holbrooke, Richard. *Završiti rat.* Sarajevo: TKP Šahinpašić, 1998. str. 235

- Tročlano predsjedništvo,
- Nacionalna skupština,
- Sloboda kretanja,
- Prava izbjeglica na povratak,
- Saradnja sa međunarodnim sudom za ratne zločine,
- Međunarodne policijske snage, kao i na ostala relevantna pitanja.

U zračnoj bazi *Wright-Patterson*, pregovori su bili vođeni i prevođeni na šest jezičkih kanala (engleski, francuski, ruski, bosanski, hrvatski i srpski). Nakon intenzivnih i napetih pregovora, 21. 11. 1995. godine, parafiran je Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini. Samim parafiranjem a kasnije i potpisom Dejtonskog sporazuma (14. 12. 1995. u Parizu), Republika Bosna i Hercegovina, Republika Hrvatska i Savezna Republika Jugoslavija, pored toga što su okončale četverogodišnji rat u Bosni i Hercegovini, obavezale su se da će uraditi sve potrebno kako bi se uspostavio trajni mir i stabilnost na prostoru Bosne i Hercegovine. Od Republike Bosne i Hercegovine ostao je naziv Bosna i Hercegovina, sa njenom unutrašnjom modifikacijom (entitet Federacija BiH i Republika Srpska).⁸

Dejtonski mirovni sporazum sadrži 11 aneksa:

- Aneks 1-A: Sporazum o vojnim aspektima mirovnog rješenja,
- Aneks 1-B: Sporazum o regionalnoj stabilizaciji,
- Aneks 2: Sporazum o međuentitetskoj liniji razgraničenja i relevantnim pitanjima,
- Aneks 3: Sporazum o izborima,
- Aneks 4 : Ustav Bosne i Hercegovine,
- Aneks 5: Sporazum o arbitraži,
- Aneks 6: Sporazum o ljudskim pravima,
- Aneks 7: Sporazum o izbjeglicama i raseljenim licima,
- Aneks 8: Sporazum o komisiji za očuvanje nacionalnih spomenika,
- Aneks 9: Sporazum o osnivanju javnih korporacija BiH,
- Aneks 10: Civilna implementacija,
- Aneks 11: Sporazum o međunarodnim policijskim snagama.

⁸ Kurtćehajić, Suad, Ibrahimagić, Omer. *Politički sistem Bosne i Hercegovine. Knjiga 3.* Sarajevo: autori, 2007. str. 231

1.1.2. Organizacija i struktura vojne baze *Wright-Patterson*

Pregovori koji su doveli do sklapanja Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, vodili su se u Daytonu, malom gradiću u saveznoj američkoj državi Ohio. Dayton je bio poznat po tome što je bio rodno mjesto braće Wright, zbog čega je i dobio nadimak *Birthplace of aviation* (rodno mjesto zrakoplova). Zračna baza *Wright-Patterson* čija je veličina i raznovrsnost impresionirala delegacije, bila je izgrađena 1917. godine, i predstavljala je fizički simbol američke moći. Također je bitno navesti da se u okviru ove zračne baze od 1923. godine nalazi nacionalni muzej američkog vojnog vazduhoplovstva, koji je ujedno najstariji i najveći muzej ratnog vazduhoplovstva u svijetu, u kojem se nalazi zbirka aviona koja pokriva cijelu avijacijsku historiju, od braće Wright do krstarećih raket.

1.1.3. Delegacije koje su vodile pregovore u *Wright-Pattersonu* u Daytonu

U četiri oficirska odjela oko jednoličnog pravougaonog parkinga, smještene su bile delegacije SAD-a, Republike Bosne i Hercegovine, Republike Hrvatske, kao i delegacija SRJ-a sastavljena od bosanskih Srba i predstavnika Savezne Republike Jugoslavije, dok su se evropski predstavnici smjestili u petu zgradu. Kabine u koje su bili smješteni prevodioci, bile su dvije konferencijske sale unutar baze. Carlu Bildtu je bio dodijeljen apartman za visoke goste odmah iznad apartmana Richarda Holbrookea u zgradi u kojoj je boravila delegacija SAD-a.

Delegaciju Bosne i Hercegovine predvodio je prvi predsjednik Predsjedništva Republike Bosne i Hercegovine Alija Izetbegović. Zbog njenog multinacionalnog sastava, dolazilo je do poteškoća u dogovaranju oko određenih pitanja. Također, ova delegacija je imala dvostruku ulogu u kojoj je, s jedne strane, nastupala kao ugovorna strana ispred Republike Bosne i Hercegovine potpisujući dokumente zajedno sa delegacijom iz SRJ-a i Republike Hrvatske, a s druge strane, kod potpisivanja pojedinih aneksa, nastupala je samo kao delegacija Federacije Bosne i Hercegovine.⁹ Pored Izetbegovića, navedenu multinacionalnu delegaciju sačinjavali su:

- **Haris Silajdžić** – tadašnji premijer Republike Bosne i Hercegovine,
- **Krešimir Zubak** – prvi izabrani predsjednik Federacije Bosne i Hercegovine a kasnije i prvi Hrvat koji je bio izabran za Predsjedništvo Bosne i Hercegovine,

⁹ Kurtćehajić, Suad, Ibrahimagić, Omer. *Politički sistem Bosne i Hercegovine. Knjiga 3.* Sarajevo: autori, 2007. str. 169

- **Jadranko Prlić** – tadašnji ministar obrane Federacije Bosne i Hercegovine, a kasnije i ministar vanjskih poslova Bosne i Hercegovine, ujedno i potpisnik za Federaciju BiH,
- **Miro Lazović** – član Ratnog predsjedništva Republike Bosne i Hercegovine,
- **Ivo Komšić** – koji je također bio u Ratnom predsjedništvu Republike Bosne i Hercegovine,
- **Muhamed Šaćirbegović** – tadašnji ministar vanjskih poslova Republike Bosne i Hercegovine.

Delegacija Savezne Republike Jugoslavije se sastojala od predstavnika bosanskih Srba i predstavnika SRJ-a (po tri predstavnika). Pored Slobodana Miloševića, kao tadašnjeg predsjednika SRJ-a, delegaciju SRJ-a su činili: Momčilo Krajišnik, koji je kasnije postao prvi srpski član Predsjedništva BiH (od 1996. do 1998. godine), Nikola Koljević (nekadašnji srpski član Predsjedništva RBiH), Alekса Buha, Milan Milutinović i Jovica Stanišić. Milošević je bio potpisnik u ime Republike Srpske na osnovu Sporazuma od 29. 8. 1995. godine¹⁰, kojim je dato ovlaštenje delegaciji SRJ-a da u ime Republike Srpske potpiše dijelove mirovnog sporazuma koji se tiču Republike Srpske. Također, u slučaju paritetnog glasanja o pojedinim pitanjima unutar ove delegacije, Miloševićev glas je tada vrijedio dvostruko.¹¹

Ispred Republike Hrvatske je bio njen tadašnji predsjednik Franjo Tuđman, bivši ministar vanjskih poslova Republike Hrvatske Mate Granić, te tadašnji ministar odbrane Republike Hrvatske Gojko Šušak.

Delegaciju SAD-a predvodio je Richard Holbrooke, sa svojim najužim timom kojeg su činili:

- **Chris Hill** – direktor Biroa za pitanja južne i centralne Evrope u *State Departmentu*,
- **Donald Kerrick** – brigadni general američke vojske,
- **Wesley Clark** – general, pukovnik američke vojske,
- **Roberts Owen** – pravni savjetnik *shuttle* tima,
- **James W. Pardew** – direktor za Balkan – Ministarstvo odbrane.

¹⁰ Kurtćehajić, Suad, Ibrahimagić, Omer. *Politički sistem Bosne i Hercegovine. Knjiga 3.* Sarajevo: autori, 2007. str. 176

¹¹ Kurtćehajić, Suad, Ibrahimagić, Omer. *Politički sistem Bosne i Hercegovine. Knjiga 3.* Sarajevo: autori, 2007. str. 169

1.2. Prethodnice mirovnog sporazuma: Mirovni planovi za Bosnu i Hercegovinu prije Dayton, dogovoreni Ženevski i Njujorški principi i događaji neposredno pred sami Dayton

Kako bi u potpunosti shvatili i razumjeli sve bitno za Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini u Daytonu, u prvom dijelu magistarskog rada osvrnut ćemo se na bitne događaje koji su prethodili samoj Mirovnoj konferenciji u Daytonu tj. prethodnim međunarodnim mirovnim planovima, kao pokušajima da se spriječi, a kasnije i zaustavi rat. Slijedom toga, fokusirat ćemo se na ključne elemente iz:

- Cutileirovog plana,
- Londonske konferencije,
- Vance-Owenovog mirovnog plana,
- Owen-Stoltenbergovog mirovnog plana,
- Washingtonskog sporazuma (koji jedini nije doživio kolaps),
- Plana Kontakt grupe.

Nakon mirovnih pregovora, također ćemo navesti dogovorene Ženevske i Njujorške principe, kao konstelaciju kasnije američke mirovne inicijative sa jedne, a sa druge strane najšire utvrđen okvir za najavljenе mirovne pregovore u Daytonu.¹²

U odnosu na navedene prethodne mirovne planove, Dejtonski sporazum karakteriše i stvaranje ambijenta za pregovore, koji su za rezultat imali Mirovni sporazum za Bosnu i Hercegovinu. Iz tog razloga, na kraju prvog dijela ćemo se osvrnuti na događaje na prostoru Republike Bosne i Hercegovine u prvoj polovini 1995. godine, kao i događaje neposredno pred sami Dayton, koji su direktno uticali na stvaranje potrebe za hitnom intervencijom stranih faktora radi pronalaženja mirovnog rješenja za Bosnu i Hercegovinu.

1.2.1. Mirovni planovi koji su prethodili Daytonu

Cutileirov plan

Cutileirov, odnosno Carrington-Cutileirov plan, bio je prvi pokušaj pronalaženja mirovnog rješenja za Bosnu i Hercegovinu i sprečavanja samog sukoba na njenom prostoru. Ovaj mirovni plan se više smatrao kao "evropski radni prijedlog"¹³ jer su u njemu nedostajali određeni

¹² Begić, Kasim I. *Bosna i Hercegovina: od Vanceove misije do Daytonskog sporazuma: (1991–1996)*. Sarajevo: Bosanska knjiga, 1997. str. 273

¹³ Kurtćehajić, Suad, Ibrahimagić, Omer. *Politički sistem Bosne i Hercegovine. Knjiga 3*. Sarajevo: autori, 2007.

elementi kao što su: prihvaćeni ustavni principi, utvrđene karte razgraničenja, prelazni anganžmani, te da su brojni razgovori oko Republike Bosne i Hercegovine svedeni na dogovorenog, ali ne i potpisano. Pregovori u okviru ovog mirovnog plana su se vodili u nekoliko navrata. Nakon prvog kruga pregovora u Sarajevu (13. februara 1992. godine) na kojem nisu bili postignuti nikakvi rezultati, drugi krug pregovora u Lisabonu (21. i 22. februara), donosi usaglašeni dogovor¹⁴ u tri tačke:

1. Buduća Bosna i Hercegovina ostat će u okviru sadašnjih granica,
2. Ustavno uređenje zasnivat će se na nekoliko entiteta,
3. Pregovori će se nastaviti uz posredovanje Evropske zajednice.

U četvrtom krugu pregovora (treći krug – 28. februara 1992. godine u Sarajevu), 7. i 8. marta 1992. godine u Bruxellesu, ponuđeni dokument Evropske zajednice o principima za buduće ustavno uređenje, odbio je priхватiti SDS. Pregovori su se nastavili u sarajevskom "Konaku" 18. marta 1992. godine, gdje je došlo do novog prijedloga (izjave o principima)¹⁵. Iz ovog prijedloga izdvajamo sljedeće:

- Bosna i Hercegovina bi predstavljala državu sastavljenu od tri konstitutivne jedinice zasnovane na nacionalnom principu i uz uvažavanje ekonomskih, geografskih i drugih kriterija u postojećim granicama.
- Vlada Bosne i Hercegovine, kao i vlade konstitutivnih jedinica neće podržavati nikakav zahtjev koji dovodi u pitanje teritorijalni integritet Bosne i Hercegovine.
- Bosna i Hercegovina će biti zasnovana na evropskim standardima ustavnih principa.
- Parlament Bosne i Hercegovine bi se sastojao od dva doma: Vijeća građana i Vijeća konstitutivnih naroda.
- Parlament Bosne i Hercegovine će razmatrati i usklađivati prijedloge konstitutivnih jedinica u određenim oblastima.

U izjavi o principima, također se navodi da će konstitutivne jedinice moći ostvarivati veze sa drugim republikama i organizacijama. Ovdje je bio usvojen i Aneks o ljudskim pravima. Predviđeno je i stvaranje radne grupe sačinjene od tri domaća i tri člana imenovana od strane Evropske zajednice, čiji bi zadatak bio da na osnovu prihvaćene karte (prema popisu iz 1991. godine) sačini prijedlog mapa konstitutivnih jedinica gdje bi se uzeli u obzir geografski, historijski,

str. 121

¹⁴ Kurtćehajić, Suad, Ibrahimagić, Omer. *Politički sistem Bosne i Hercegovine. Knjiga 3.* Sarajevo: autori, 2007.

str. 122

¹⁵ Idem str. 125

vjerski, kulturni, obrazovni i ostali kriteriji. Prihvatanje Cutileirovog plana bi spriječilo rat u Bosni i Hercegovini, ali bi se time i prihvatile Bosna i Hercegovina kao zajednica tri nacionalna entiteta i države (razlog što je Izetbegović opozvao svoj potpis od 18. marta), što bi je činilo složenom državom u kojoj bi se miješali konfederalni i federalni elementi.¹⁶ Također, potrebno je navesti da je psihološku podršku od odustajanja od ovog plana Izetbegoviću dao tadašnji ambasador u Jugoslaviji Warren Zimmermann.¹⁷ Dana 6. 4. 1992. godine, međunarodna zajednica je priznala Republiku Bosnu i Hercegovinu u postojećim granicama, a neposredno nakon toga, dolazi do rata na prostoru Bosne i Hercegovine. Cutileirovi sazvani pregovori 10. aprila u sarajevskom "Konaku", i 29. aprila u Lisabonu, kao i dolazak Lorda Carringtona u Sarajevo 3. jula 1991. godine, nisu imali efekta na zaustavljanje rata u Bosni i Hercegovini.

Londonska konferencija

Na Londonskoj konferenciji vođenoj od 26. do 28. augusta 1992. godine, uz prisustvo Evropske zajednice i Ujedinjenih nacija, više od 30 zemalja i organizacija je preuzele ulogu u cilju zaustavljanja rata na prostoru Republike Bosne i Hercegovine. U Londonu je bilo usvojeno trinaest principa¹⁸ između kojih izdvajamo:

- Princip da nepriznate ili silom postignute prednosti nemaju konsekvensija (delegacija Bosne i Hercegovine u Daytonu se nije pozivala na ovaj princip).
- Da sve strane hitno moraju prekinuti borbe i upotrebu sile.
- Da se mora poštovati nezavisnost, suverenitet i teritorijalni integritet svih država u regionu kao i nepovredivost granica.
- Princip o poštivanju najviših standarda ljudskih prava kao i saradnja sa međunarodnim posmatračima i mirovnim snagama.

Pored ovih principa, usvojena je i Deklaracija o Bosni i Hercegovini, koja je predviđala prestanak svih neprijateljstava, povratak izbjeglica, integritet granica, garancije o poštovanju ljudskih prava i prava nacionalnih manjina i uspostavljanje odnosa sa susjedima od strane onih republika koje je još nisu priznale, a sve to uz prisustvo međunarodnih posmatračkih grupa na granicama Bosne i Hercegovine i tadašnje Savezne Republike Jugoslavije¹⁹. Upotreba sile se ovdje izostavila kao mogućnost sankcionisanja onog koji bi kršio prethodno dogovorenog. Umjesto Carringtona i Cutileira, Cyrus Vance (bivši američki državni sekretar za vrijeme predsjednika Cartera), i bivši britanski ministar vanjskih poslova ispred Evropske zajednice lord David Owen, su

¹⁶ Kurtćehajić, Suad, Ibrahimagić, Omer. *Politički sistem Bosne i Hercegovine. Knjiga 3.* Sarajevo: autori, 2007. str. 135

¹⁷ Kurtćehajić, Suad, Ibrahimagić, Omer. *Politički sistem Bosne i Hercegovine. Knjiga 3.* Sarajevo: autori, 2007. str. 128

¹⁸ Idem str. 136

¹⁹ Idem str. 136

preuzeli funkciju kopredsjednika Konferencije za bivšu Jugoslaviju te su samim tim i ponudili novo mirovno rješenje poznato kao Vance-Owenov mirovni plan.

Vance-Owenov mirovni plan

Novi kopredsjednici Konferencije za Jugoslaviju su krajem marta 1993. godine, predstavili kompletan novi mirovni plan za Bosnu i Hercegovinu²⁰, koji je sadržavao četiri dokumenta a to su:

- Sporazum o Bosni i Hercegovini,
- Sporazum o miru u Bosni i Hercegovini od 30. januara 1993. godine,
- Mape provincija,
- Sporazum o prijelaznim rješenjima od 25. marta 1993. godine.

Ovi dokumenti su bili potpisani sukcesivno, međutim, iako je na kraju lider bosanskih Srba Radovan Karadžić potpisao ovaj plan u Atini, samoproglašeni Srpski parlament je kasnije odbio ratificirati isti.²¹ Bosna i Hercegovina bi ovim mirovnim planom ostala u međunarodno priznatim granicama, kao decentralizovana država sa deset autonomnih provincija koje bi imale značajne funkcije. Granice provincija bi bile unesene u ustav, koji bi predstavljaо vrhovni zakon Bosne i Hercegovine i njenih provincija. Granice provincija bi se mogle ostvariti samo na bazi amandmana, uz pristanak sva tri konstitutivna naroda²². Ovim planom je predviđena potpuna sloboda kretanja između provincija. Konferencija o bivšoj Jugoslaviji bi imenovala članove koji bi bili postavljeni u određena ustavna tijela Bosne i Hercegovine. Vlast bi se po funkcijama podijelila na centralne, nezavisne vlasti, kategorije podijeljenih odgovornosti centralne vlasti i provincija i isključive nadležnosti provincija. Parlament bi vršio zakonodavnu funkciju, dok bi predsjedništvu i vradi (sa svojim premijerom) pripala izvršna vlast. Bosanski Srbi su odbili prihvati predloženu mapu u ovom planu u dva navrata. Razlog je bila činjenica da su u tom momentu bosanski Srbi imali kontrolu nad 2/3 prostora Bosne i Hercegovine, dok su im bile predvidene tri provincije koje bi činile 42,23% površine Bosne i Hercegovine. Tri bošnjačke provincije bi činile 26,36% prostora Bosne i Hercegovine, dok bi hrvatske provincije činile 25,87% prostora. Sarajevo kao distrikt bi činilo 5,54% površine Bosne i Hercegovine.²³ Kao direktni rezultat odbijanja plana od strane bosanskih Srba, stupa na snagu Rezolucija 820 Savjeta sigurnosti kojom se pooštavaju sankcije prema Saveznoj Republici Jugoslaviji. U svrhu privoljavanja bosanskih Srba da prihvate ovaj mirovni plan, na prijedlog Owena, grčki premijer Konstantinos Mitsotakis je organizovao

²⁰ Kurtćehajić, Suad, Ibrahimagić, Omer. *Politički sistem Bosne i Hercegovine. Knjiga 3.* Sarajevo: autori, 2007. str. 138

²¹ Kurtćehajić, Suad, Ibrahimagić, Omer. *Politički sistem Bosne i Hercegovine. Knjiga 3.* Sarajevo: autori, 2007. str. 143

²² Idem str. 139

²³ Idem str. 139, 140

Konferenciju o Bosni i Hercegovini, 1. i 2. maja 1993. godine u Atini. Uprkos pritisku od strane Miloševića kao i Owena, samoproglašeni srpski parlament je na zasjedanju 6. maja na Palama odbio da se ratificira potpis iz Atine²⁴. Vance-Owenov plan je uprkos svim pokušajima propao, a poslije njega će uslijediti Owen-Stoltenbergov mirovni plan.

Owen-Stoltenbergov mirovni plan

Neprihvatanje Vance-Owenovog plana od strane predstavnika bosanskih Srba dodatno je zakomplikovalo situaciju u Bosni i Hercegovini. Naime, došlo je do sukoba između Armije BiH i HVO-a. Novo rješenje, srbijanski predsjednik Slobodan Milošević i hrvatski predsjednik Franjo Tuđman, su vidjeli u svom planu podnesenom u Ženevi 16. juna 1993. godine, koji će kasnije postati poznat kao Owen-Stoltenbergov mirovni plan. Ovim mirovnim planom bi došlo do konfederalizacije Bosne i Hercegovine. Plan se prvobitno sastojao od četiri dijela²⁵:

- Ustavni sporazum Saveza republika Bosne i Hercegovine.
- Okončanje sukoba.
- Saradnja u pogledu humanitarnih djelatnosti.
- Preliminarni sporazum sa Republikom Hrvatskom o primjeni konvencije iz 1965. godine, o tranzitnoj trgovini zemalja bez izlaza na more.

Osnov državnog uređenja bi predstavljaо Ustavni sporazum koјim bi se od strane tri konstitutivne republike formirao Savez republika Bosne i Hercegovine, dok bi Savezu republika pripale samo one ovlasti koje su Sporazumom utvrđene. Zajedničke institucije Saveza bi bile²⁶:

- Predsjedništvo Saveza – koje bi se sastojalo od po jednog člana iz svake republike, sa rotiranjem svaka četiri mjeseca,
- Savjet ministara – kojeg bi činili premijer, ministar vanjskih poslova i drugi ministri koje bi imenovalo Predsjedništvo,
- Skupština Saveza – sa 120 poslanika, gdje bi po trećina bila izabrana od strane zakonodavnog tijela svake konstitutivne republike,
- Ustavni sud,
- Sud za ljudska prava.

Pored članstva u UN-u, za Savez nije određeno nijedno izvorno ovlaštenje. U pogledu unutrašnjeg teritorijalnog uređenja, ponuđena su bila dva prijedloga. U prvom prijedlogu²⁷ stoji:

²⁴ Kurtćehajić, Suad, Ibrahimagić, Omer. *Politički sistem Bosne i Hercegovine. Knjiga 3.* Sarajevo: autori, 2007. str. 143

²⁵ Idem str. 147

²⁶ Idem str. 147

- Republika sa većinskim bošnjačkim stanovništvom bi činila 28,29 % teritorije Bosne i Hercegovine,
- Sa većinskim hrvatskim stanovništvom – 16,59%,
- Sa većinskim srpskim stanovništvom – 52,08%,
- Sarajevo bi obuhvatalo oko 3% teritorije, s tim što bi ovaj teritorij pripadao republikama sa većinskim bošnjačkim i srpskim stanovništvom u omjeru 2:1,
- Mostar bi činio posebnu zonu sa 0,4% teritorije Bosne i Hercegovine.

Ovdje se može primijetiti velika neproporcionalnost između broja stanovništva (prema popisu 1991. godine) i predviđene teritorije, gdje uočavamo razlog zašto je bošnjačka strana odbila prvi prijedlog. Na sastanku članica Evropske unije, održanom 22. decembra 1993. godine, ponuđen je bio drugi prijedlog mape razgraničenja prema kojem bi republika sa većinskim bošnjačkim stanovništvom obuhvatala 33,33% teritorije Bosne i Hercegovine, sa većinskim hrvatskim stanovništvom 17,50%, dok bi republika sa većinskim srpskim stanovništvom obuhvatala 49%. I drugi prijedlog je doživio propast, dok na pregovorima održanim 18. januara i 12. februara 1994. godine, nije postignuta saglasnost oko petnaest spornih područja. Owen-Stoltenbergov plan doživio je istu sudbinu kao i Vance-Owenov mirovni pokušaj. Potrebno je navesti da, iako je predsjednik Predsjedništva Bosne i Hercegovine (na zasjedanju Skupštine Bosne i Hercegovine, 27. i 28. augusta 1993. godine), dao preporuku za nešto protiv čega je bio, Skupština Bosne i Hercegovine je svojim zaključcima dovela medijatore u situaciju koja otežava dogovor na postavljenim osnovama.²⁸

Washingtonski sporazum

S obzirom na činjenicu da su sve prethodne evropske mirovne inicijative doživjele kolaps, Amerikanci su se odlučili aktivnije posvetiti dešavanjima u Bosni i Hercegovini. Američka inicijativa, kao i jasan stav za cjelovitost Bosne i Hercegovine, istaknut od strane bosanskih Hrvata²⁹ na njihovom Saboru održanom 6. februara 1994. godine u Sarajevu, stvorili su prepostavke za okončanje sukoba između Bošnjaka i bosanskih Hrvata. Washingtonskim sporazumom uspostavljena je Federacija BiH kojoj je prethodilo donošenje Ustavnog zakona o izmjenama i dopunama Ustava Republike Bosne i Hercegovine (30. mart 1994).³⁰ Sporazum je bio potpisani 18. marta 1994. godine.

²⁷ Kurtćehajić, Suad, Ibrahimagić, Omer. *Politički sistem Bosne i Hercegovine. Knjiga 3.* Sarajevo: autori, 2007. str. 149, 150

²⁸ Kurtćehajić, Suad, Ibrahimagić, Omer. *Politički sistem Bosne i Hercegovine. Knjiga 3.* Sarajevo: autori, 2007. str. 148

²⁹ Idem str. 154

³⁰ Ibrahimagić, Omer. *Dejton = Bosna u Europi pravna suština Dejtona*, Sarajevo: Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualaca, 2001. str. 28

Ovaj sporazum se sastojao od³¹:

- Prijedloga Ustava Federacije Bosne i Hercegovine,
- Preliminarnog sporazuma o uspostavljanju konfederacije između Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Hrvatske,
- Sporazum kojim se obezbjeđuje pristup Jadranskom moru kroz teritoriju Hrvatske,
- Sporazum kojim Hrvatska dobiva pravo tranzita kroz općinu Neum.

Ustavom Federacije Bosne i Hercegovine, došlo je do promjene unutrašnje strukture Bosne i Hercegovine sa većinskim bošnjačkim i hrvatskim stanovništvom u Federaciji Bosne i Hercegovine³². Federacija Bosne i Hercegovine je bila zamišljena kao snažna Federacija, sa utvrđenim nadležnostima Federacije, zajedničkim nadležnostima Federacije i kantona, te isključivim nadležnostima kantona.

U smislu podjele vlasti,³³ ista bi se dijelila na:

- Zakonodavnu koju će ostvarivati Federalni parlament kojeg čine Predstavnički dom i Dom naroda.
- Izvršnu koju će vršiti predsjednik i potpredsjednik Federacije BiH, koje će birati Parlament.
- Sudsku vlast koju će činiti Ustavni sud Federacije, Vrhovni sud Federacije te Sud za ljudska prava Federacije Bosne i Hercegovine,
- Vlada će se sastojati od premijera i određenog broja ministara, sa najmanje jednom trećinom iz reda hrvatskog naroda.

Što se tiče strukture kantonalnih vlasti: zakonodavnu vlast bi ostvarivao kantonalni parlament, izvršnu predsjednik kantona i vlada, dok bi kantoni također imali svoje kantonalne sudove. Kriterij teritorijalnog određenja Federacije su bili rezultati popisa stanovništva od 1991. godine. U to ime, u Washingtonu, a kasnije i u Beču (od 7. do 11. januara 1994. godine) određeno je sljedeće³⁴:

- Federacija obuhvata 55% teritorije Bosne i Hercegovine (65% populacije BiH prema popisu iz 1991. godine),
- Teritorija sa većinskim srpskim stanovništvom obuhvata 42% teritorije,
- Sarajevo kao distrikt obuhvata 3% teritorije, sa 11% stanovništva,
- U pogledu kantonalnog uređenja, Federacija će se sastojati od federalnih jedinica sa jednakim pravima i odgovornostima, dok će kantoni imati nazive određene isključivo prema gradovima koji su sjedišta određenih kantonalnih vlasti ili prema regionalnim geografskim karakteristikama,
- Područje kantona će činiti općine sa većinskim hrvatskim i bošnjačkim stanovništvom (prema popisu iz 1991. godine),

³¹ Kurtćehajić, Suad, Ibrahimagić, Omer. *Politički sistem Bosne i Hercegovine. Knjiga 3.* Sarajevo: autori, 2007. str. 154

³² Idem str. 154

³³ Idem str. 156

³⁴ Idem str. 156

- Mapa osam kantona sa radnim nazivima: Sansko-unske, Posavski, Tuzlansko-zvornički, Zeničko-dobojski, Goraždanski, Srednjobosanski, Srednjohercegovački, Zapadnohercegovački, te Distrikt Sarajevo.

Ova mapa je kasnije bila redefinirana u dva navrata, Planom Kontakt grupe, a zatim i Dejtonskim sporazumom. Konačan broj kao i granice kantona su određeni donošenjem Zakona o federalnim jedinicama 12. juna 1996. na osnovu kojeg će Federaciju Bosne i Hercegovine činiti deset kantona.

Plan Kontakt grupe

26. 4. 1994. godine, bila je formirana Kontakt grupa koja se sastojala od predstavnika pet, možda i najmoćnijih svjetskih sila u to vrijeme. SAD je predstavljao Redman, Njemačku Steiner, Britaniju Maning, Francusku Marsej, a u ime Rusije je bio Nikiforov. Osnovni fokus Kontakt grupe je bila mapa razgraničenja, te je u to ime, 16. i 17. juna 1994. godine, od strane Kontakt grupe bio finaliziran prijedlog mape³⁵ prema kojem bi:

- Federacija Bosne i Hercegovine činila 49% teritorije,
- Srpski entitet 48%,
- Sarajevo kao distrikt činilo 3% teritorije.

Bošnjaci i bosanski Hrvati su prihvatali istu mapu, dok su nasuprot njima, bosanski Srbi odbili istu u više navrata. Bitan razlog tog odbijanja je bio taj što bi bosanski Srbi, prema ovoj mapi, trebali vratiti trinaest gradova, hidrocentrala te brojne fabrike nad kojima su stekli kontrolu tokom rata. Nakon mapu, potrebno je bilo pronaći formu državnog uređenja za Bosnu i Hercegovinu. U tom smislu se smatralo da je unija najprihvatljivije rješenje.³⁶ Kao takva, unija Bosne i Hercegovine bi predstavljala Bošnjake, Srbe, Hrvate kao i druge narode. Unija bi nastavila svoj međunarodno-pravni subjektivitet Republike Bosne i Hercegovine, te bi imala funkcije i ovlasti koje bi joj omogućile da funkcioniše kao član UN-a i drugih međunarodnih organizacija, dok bi sve druge funkcije i ovlaštenja imali entiteti. Također je bila predviđena i mogućnost dvojnog državljanstva, kao i sloboda kretnanja na teritoriji unije. U pogledu institucija, unija bi imala:

- Parlament unije, koji donosi zakone dvotrećinskom većinom,
- Predsjedništvo unije sa tri člana, gdje bi se odluke donosile konsenzusom.
- Sud unije, za kojeg Predsjedništvo imenuje po jednog člana, dok ostala dva člana Suda ne moraju biti građani unije.

³⁵ Kurtćehajić, Suad, Ibrahimagić, Omer. *Politički sistem Bosne i Hercegovine. Knjiga 3.* Sarajevo: autori, 2007. str. 159

³⁶ Kurtćehajić, Suad, Ibrahimagić, Omer. *Politički sistem Bosne i Hercegovine. Knjiga 3.* Sarajevo: autori, 2007. str. 160

U međuvremenu je pomoćnik državnog sekretara SAD-a Richard Holbrooke vršio jak diplomatiski napor na relaciji Beograd – Sarajevo – Zagreb, što je i rezultiralo verifikacijom dogovora ostvarenih uz njegovo prisustvo, 8. septembra 1995. godine u Ženevi³⁷, a ostvareno je poznato kao Ženevski principi.

Zbog civilnih stradanja koja su se odvijala u ovom periodu na prostoru Bosne i Hercegovine 30. augusta 1995. godine, dolazi do vazdušnih udara NATO-a na položaje bosanskih Srba, u cilju da bosanski Srbi povuku teško naoružanje postavljeno oko Sarajeva. Zračni napadi NATO-a su se pokazali kao efektivno rješenje. Kao rezultat prethodno navedenog, u Ženevi 8. septembra, 1995. pod pokroviteljstvom Kontakt grupe, bosanski Srbi prihvataju mape, i time se predstavnici sva tri konstitutivna naroda u Bosni i Hercegovini slažu oko toga da će³⁸:

- Bosna i Hercegovina ostati u istim priznatim granicama,
- Da će se sastojati od Federacije Bosne i Hercegovine sa 51% teritorije Bosne i Hercegovine, i Republike Srpske sa 49% teritorije. (Richard Holbrooke, kao glavni pregovarač, je na zahtjev Miloševića tražio od Alije Izetbegovića na sastanku u Ankari, početkom septembra 1995. godine, da prihvati termin Republika Srpska za teritoriju koja ima pripasti srpskom narodu).³⁹

Plan Kontakt-grupe, kao polazište za pregovore, posebno teritorijalno-političku podjelu Republike Bosne i Hercegovine u odnosu 51:49, (ponovo) je predložio Slobodan Milošević, prilikom razgovora sa Holbrookom i njegovim timom u Beogradu, 30. augusta 1995.⁴⁰

Ženevski dogovori će biti potvrđeni sporazumom koji je potpisana u New Yorku 26. septembra 1995. godine. Opširnije o Ženevskim i Njujorškim principima ćemo pisati u nastavku.

Ženevski i Njujorški principi

Usaglašeni Ženevski principi od 8. septembra 1995. godine, kao i dodatni dogovoren principi iz New Yorka od 26. septembra 1995. godine, su predstavljali na jednoj strani konkretizaciju američke mirovne inicijative, a na drugoj najšire utvrđen okvir za najavljenе mirovne pregovore, sa vrlo širokim definiranjem elemenata budućeg mirovnog sporazuma.⁴¹ Ovim principima je bio utvrđen metodološki pristup u samom sklapanju mirovnog sporazuma. Mirovna inicijativa SAD-a,

³⁷ Kurtćehajić, Suad, Ibrahimagić, Omer. *Politički sistem Bosne i Hercegovine. Knjiga 3.* Sarajevo: autori, 2007. str. 162

³⁸ Idem str. 164

³⁹ Kurtćehajić, Suad, Ibrahimagić, Omer. *Politički sistem Bosne i Hercegovine. Knjiga 3.* Sarajevo: autori, 2007. str. 162

⁴⁰ Čekić, Smail, *Dejtonski (mirovni) sporazum – legalizacija genocida u republici Bosni i Hercegovini* Sarajevo: Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu, 2016. str. 1331

⁴¹ Begić, Kasim I. *Bosna i Hercegovina: od Vanceove misije do Daytonskega sporazuma: (1991–1996).* Sarajevo: Bosanska knjiga, 1997. str. 273

na čelu sa Richardom Holbrookeom (ozvaničena 12. augusta 1995. godine), bila je na tragu Plana Kontakt grupe, ali se razlikovala u tome što je bila mnogo kompleksnija i što je podrazumijevala "pregovarački trougao"⁴², u smislu da se pregovaralo sa Beogradom, Zagrebom i Sarajevom.

Richarde Holbrooke je zakazao sastanak pregovaračkih strana na ministarskom nivou (Šaćirbegović, Granić i Milutinović) za 7. septembar u Genevi (uz prisustvo Kontakt grupe), gdje su u glavni fokus bili stavljeni: integritet Bosne i Hercegovine, stepen ustavno-pravne vezanosti entiteta, konfederalni aranžmani sa susjedima te kvantitativni omjeri u "unutrašnjem teritorijalnom razgraničenju"⁴³. Ministri su se bili složili oko nekoliko principa sa kojima će se rukovoditi u mirovnim pregovorima koji će uslijediti.

Dogovorena su bila sljedeća tri principa⁴⁴:

- Bosna i Hercegovina će nastaviti svoje legalno postojanje u sadašnjim granicama kao međunarodno priznata država.
- Bosna i Hercegovina će imati dva entiteta – Federaciju i Republiku Srpsku sa teritorijalnim razgraničenjem u odnosu 51:49, pri čemu entiteti zadržavaju postojeći ustavni sistem i imaju pravo na specijalne paralelne odnose sa susjednim državama bez narušavanja suvereniteta i teritorijalnog integriteta BiH.
- Treći princip govori o zajedničkim aranžmanima entiteta, odnosno o formiranju komisija (za ostvarivanje prava na povratak raseljenim licima, za ljudska prava, za očuvanje nacionalnih spomenika) i na dizajniranje sistema arbitraže za rješavanje sporova među entitetima.

Na osnovu ovih principa, možemo uočiti da se od prethodnih mirovnih planova ponavljaju kvantitativni omjeri unutrašnjeg razgraničenja s etničkim predznakom, dok je u odnosu na uniju sa federalnim elementima iz Owen-Stoltenbergovog plana, kao i na realnu uniju u radnoj verziji Plana Kontakt grupe, u Ženevskim principima status i priroda Bosne i Hercegovine kao države bilo otvoreno pitanje⁴⁵. Također Bosna i Hercegovina se zadržava kao međunarodno priznata država, dok se promoviraju entiteti sa zasebnim ustavnim i pravnim sistemima, preuzetim recipročnim obavezama entiteta.

Uz prisustvo predsjedavajućih, Richarda Holbrookea i Carla Bildta, u New Yorku, 26. septembra 1995. godine, usaglašeni su bili Dodatni dogovoreni principi. Dodatna tri principa⁴⁶ su glasila:

⁴² Idem str. 273

⁴³ Idem str. 275

⁴⁴ Idem str. 277

⁴⁵ Begić, Kasim I. *Bosna i Hercegovina: od Vanceove misije do Daytonske sporazume: (1991–1996)*. Sarajevo: Bosanska knjiga, 1997. str. 278

⁴⁶ Idem str. 279

- Svaki od entiteta će poštovati međunarodne obaveze Bosne i Hercegovine, ako nije riječ o finansijskoj obavezi preuzetoj od strane jednog entiteta bez saglasnosti onog drugog.
- Drugi princip se odnosio na izbore, koji će biti održani u oba entiteta, uz preuzimanje obaveza obje vlade za slobodu kretanja, prava raseljenih lica, zaštitu međunarodno priznatih ljudskih prava, i na obaveze vlada dva entiteta da će sprovesti slobodne i demokratske izbore, kao i sarađivati u potpunosti sa međunarodnim posmatračkim programom.
- Treći princip se odnosio na institucije Bosne i Hercegovine (Predsjedništvo, Parlament ili Skupština, Vlada odnosno Kabinet i Ustavni sud), koje će poslije izbora preuzeti nadležnost za vanjsku politiku Bosne i Hercegovine, dok bi strane i dalje pregovarale da ustanove raspon u kome bi ove institucije imale odgovornosti i u drugim oblastima u skladu sa Dogovorenim osnovnim principima.

Prema tekstu "dodatnih principa", isključivo ugovorne "strane" bi bile vlade entiteta, dok bi sa druge strane bogata struktura institucija Bosne i Hercegovine bila samo potvrda nominalnog potvrđivanja Bosne i Hercegovine u postojećim granicama sa međunarodno priznatim statusom⁴⁷. Dogovoreni principi, pored toga što su izazvali potpuno različite reakcije, postali su i predmet različite interpretacije svih strana, što je i bilo uočljivo u mirovnim pregovorima koji su uslijedili.

Događaji na prostoru Bosne i Hercegovine neposredno pred sami Dayton

Nakon što smo se osvrnuli na sve prethodne mirovne planove, kao i Ženevske i Njujorške principe, prije glavnog dijela magistarskog rada, sumirat ćemo i bitnije događaje u prvoj polovini 1995. godine, kao i one koji su neposredno prethodili samoj Mirovnoj konferenciji u Daytonu.

Za razliku od prethodnih mirovnih planova, Dejtonski mirovni sporazum karakteriše i stvaranje ambijenta (diplomatsko usaglašavanje unutar EU kao i uključivanje novih međunarodnih faktora sa NATO savezom u prvom redu) za pregovore, koji će imati za rezultat Mirovni sporazum za Bosnu i Hercegovinu.⁴⁸

Nakon sporazuma o prekidu vatre od 31. decembra 1994. godine, počinje nova međunarodna inicijativa. Javljuju se nova lica, u prvom redu sa Richardom Holbrookeom, koji 8. i 9. januara dolazi u Sarajevo kako bi potvrdio podršku integritetu Republike Bosne i Hercegovine, te razmotri buduće planove Kontakt grupe. Britanski general Rupert Smith postaje novi komandant UNPROFOR-a, Jacques Chirac novi predsjednik Francuske, a kao najozbiljniji kandidat za funkciju medija-

⁴⁷ Idem str. 280

⁴⁸ Begić, Kasim I. *Bosna i Hercegovina: od Vanceove misije do Daytonske sporazume: (1991–1996)*. Sarajevo: Bosanska knjiga, 1997. str. 243

tora Evropske unije za prostor bivše Jugoslavije postaje švedski premijer Carl Bildt (umjesto Owena).⁴⁹

Na ministarskom sastanku u Bruxellesu, 6. februara 1995. godine, prihvaćen je francuski prijedlog o tripartitnoj konferenciji Tuđman, Izetbegović i Milošević, što je i značilo da će se kriza u Republici Bosni i Hercegovini početi posmatrati u širem kontekstu. Diplomatska aktivnost EU odnosno Kontakt grupe, u prvoj polovini 1995. godine, bila je usmjerenja ka tome da se izvrši uticaj na Slobodana Miloševića da prizna Republiku Bosnu i Hercegovinu (što bi zauzvrat rezultiralo suspendiranjem sankcija njegovoj zemlji) kao i da se organizuje sastanak između Tuđmana, Izetbegovića i Miloševića, a to sve bi predstavljalo početak novog mirovnog procesa⁵⁰. Uprkos nizu sastanaka u prvoj polovini 1995. godine, Milošević je odbio oba prijedloga. Razlog njegovog odbijanja možemo naći u perspektivi smjene strategije međunarodne zajednice. Naime, nije se više insistiralo o "unutrašnjem međuetničkom sukobu", nego se, kako smo prethodno naveli, bosanskohercegovačka kriza posmatrala u širem kontekstu. Milošević je prihvatio ove prijedloge tek pred kraj priprema i u toku samih mirovnih pregovora u Daytonu.

Također, obavezno je napomenuti vojne napade vojske bosanskih Srba na slobodna područja, sa statusom zaštićenih UN zona kao i na vojne "poteze" srpske strane koji su rezultirali oštrim kritikama, ultimatumima, zračnim NATO udarima na položaje bosanskih Srba te na kraju i samim sporazumom o prekidu vatre.

Iako je sporazum o prekidu vatre od 31. decembra 1994. godine bio na snazi:

- Početkom 1995. godine, Bihać, Sarajevo, Travnik, Konjic kao i Tuzla su bili meta granatiranja. Kao odgovor na ove napade, SAD su 9. maja uputile zvanični zahtjev za korištenje zračnih udara NATO saveza.⁵¹
- 24. maja je tokom granatiranja Sarajeva ubijeno 57 osoba. Kao odgovor na ove napade, istog dana, komandant UNPROFOR-a general R. Smith je izdao ultimatum za korištenje teškog naoružanja za obje strane, kao i za povrat četiri komada teškog oružja od strane snaga bosanskih Srba u naredna 24 sata.
- 25. maja granatiranje Tuzle je odnijelo 63 života.
- 15. i 16. aprila, na mostu Vrbanja, ubijena su bila dva francuska vojnika, što je rezultiralo oštrim kritikama od strane Francuske.

⁴⁹ Idem str. 249

⁵⁰ Idem str. 251

⁵¹ Begić, Kasim I. *Bosna i Hercegovina: od Vanceove misije do Daytonskega sporazuma: (1991–1996)*. Sarajevo: Bosanska knjiga, 1997. str. 254

- 26. maja 1995. godine snage bosanskih Srba su blokirale 100 pripadnika UNPROFOR-a na kontrolnim punktovima te zarobili nekoliko posmatrača uz obrazloženje da ovim nastoje odvratiti vazdušne udare NATO saveza⁵². Dan kasnije, uslijedila je oštra osuda Francuske, uz zahtjev za trenutnim oslobođanjem vojnika UN-a, i inicijativu o hitnom sastanku Vijeća sigurnosti i NATO saveza. Kritike su također uslijedile od strane predsjednika Francuske J. Chiraca, glavnog savjetnika B. Jelcina, D. Rykirova kao i britanskog šefa diplomatije D. Hurda.

Prethodno navedena dešavanja su za rezultat imala da se razmatra o potrebi formiranja snaga brze intervencije (RRF).⁵³ Također, došlo je do preispitivanja efekata misije UN-a u Bosni i Hercegovini, u pogledu ispunjavanja obaveza UNPROFOR-a za sigurnosne zone. Pitanje ukidanja embarga⁵⁴ (Vijeće sigurnosti UN-a, 25. septembra 1991. godine, jednoglasno je prihvatio rezoluciju pod brojem 713 kojom se uvodi potpuni embargo na sve isporuke oružja i vojne opreme Jugoslaviji) je također aktualizirano kao i razmatranje o potpunom povlačenju UN snaga iz Bosne i Hercegovine.

Ipak, 23. maja 1995. godine, usaglašena je odluka da UN trupe ostanu u Bosni i Hercegovini.

3. juna 1995. godine, na sastanku ministara odbrane EU i NATO-a u Parizu, prihvaćen je bio prijedlog o stvaranju snaga za brze intervencije (RRF⁵⁵) u cilju potpore i zaštite UNPROFORA, sa četiri cilja⁵⁶:

- Rušenje opsade Sarajeva,
- Uspostava zone od 20 km oko glavnog grada,
- Obezbeđenje zaštićenih zona u istočnoj Bosni,
- Pregrupiranje snaga UNPROFOR-a.

Nakon ovoga su uslijedila sljedeća dešavanja:

- Dana 11. jula 1995. godine, srpske snage ulaze u Srebrenicu. 12. jula u Potočarima u kampu UN-a izvršena je selekcija za deportovanje civila, uz zadržavanje vojno sposobnih osoba, uključujući i dječake (re-

⁵² Idem str. 256

⁵³ Idem str. 258

⁵⁴ Idem str. 259

⁵⁵ Ove snage su tek 22. augusta po prvi put djelovale (zbog opstrukcije bosanskih Hrvata, pola kontigenata RRF-a je bilo

zaglavilo u Pločama) i to kao jedinice stacionirane na Igmanu.

⁵⁶ Begić, Kasim I. *Bosna i Hercegovina: od Vanceove misije do Daytonske sporazume: (1991–1996)*. Sarajevo: Bosanska knjiga, 1997. str. 260

zultat je bio izvršen genocid u Srebrenici, počev od 13. jula 1995. godine). 14. jula počinje i napad na drugu "sigurnosnu zonu", Žepu.

Nakon pada ove dvije zaštićene zone, francuski ministar odbrane Ch. Millon je 15. jula pozvao na formiranje multinacionalnih snaga (uz pristanak Britanije, SAD-a i Njemačke) kako bi se branila preostala zaštićena područja, Goražde i Sarajevo.⁵⁷

- Francuski premijer A. Juppe je 19. jula izjavio kako je potrebno ići u Goražde, poslati oko 1.000 ljudi sa naoružanjem neophodnim za poštivanje sigurnosne zone. Dana 20. jula, SAD su zatražile od zapadnih saveznika da pristanu na NATO-ovo bombardovanje bosansko-srpskih radara i skladišta goriva, ukoliko Srbi budu ignorisali upozorenja iz UN-a.
- Istog dana, Francuska je prihvatile američki prijedlog, a dan poslije, u Londonu je na ministarskom sastanku zapadnih saveznika, bio usaglašen neslužbeni ultimatum bosanskim Srbima ako nastave napade na Goražde, dok je u lancu komandovanja izbačen izaslanik UN-a Y. Akashi⁵⁸.
- 28. augusta je ispred Gradske tržnice "Markale" u Sarajevu ubijeno 37, a ranjeno 90 osoba.
- 30. augusta, rano prije zore (nakon što se utvrdilo da su snage bosanskih Srba bile krive za napad na "Markale"), NATO avioni su započeli akciju granatiranja srpskih položaja.
- Treći dan, uz privremeni prekid operacije, UN je uputio tri zahtjeva srpskoj strani: uklanjanje artiljerije na daljinu od 20 kilometara od Sarajeva, prestanak granatiranja civilnih objekata i obustava svih borbenih aktivnosti. Uprkos nastavku akcije NATO-a, Sarajevo je i dalje ostalo meta srpskog granatiranja, a posebno 6. i 12. septembra.
- Kad se bombardovanje nastavilo nesmanjenom žestinom, Milošević je, na susretu sa Amerikancima 13. setembra, predložio da se sretnu sa bosanskim Srbima, što je Holbrooke prihvatio, pod uslovom da Milošević vodi diskusiju i drži ih pod kontrolom.⁵⁹
- 10. oktobra, stupio je na snagu Sporazum o prekidu vatre.⁶⁰

Kasim Begić navodi da su akcije NATO saveza i RRF-a imale više efekta u smislu smanjenja deblansa u naoružanju i borbenoj moći između "strana u sukobu" nego u odnosu na efektну zaštitu Sarajeva i Goražda kao sigurnosnih zona.⁶¹

⁵⁷ Idem str. 267

⁵⁸ Idem str. 267

⁵⁹ Halilović, Safet. *Savremena diplomacija i diplomatska služba Bosne i Hercegovine*. Sarajevo:Fakultet političkih nauka, 2016. str.187

⁶⁰ Idem str. 271

⁶¹ Begić, Kasim I. *Bosna i Hercegovina: od Vanceove misije do Daytonskog sporazuma: (1991–1996)*. Sarajevo: Bosanska knjiga, 1997. str. 271

DRUGI DIO

2. Glavni dio: Pregovori u Daytonu i njegova struktura

2.1. Kratak prikaz strukture Dejtonskog mirovnog sporazuma kroz kratki pregled svakog aneksa

Prije analize procesa dogovaranja i donošenja odluka kroz hronološku prizmu za određene anekse oko kojih se pregovaralo u Daytonu, izložit ćemo kratak prikaz strukture Dejtonskog sporazuma.

Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini je bio parafiran u Daytonu 21. novembra, a isti je potpisani u Parizu (u Jelisejskoj palači) 14. decembra 1995. godine.

Potpisnici Dejtonskog sporazuma su bili:

- Predsjedavajući Predsjedništva Alija Izetbegović za Republiku Bosnu i Hercegovinu,
- Predsjednik Franjo Tuđman za Republiku Hrvatsku,
- Predsjednik Srbije Slobodan Milošević za Saveznu Republiku Jugoslaviju.

Ovim sporazumom Republika Bosna i Hercegovina, Republika Hrvatska i Savezna Republika Jugoslavija saglasile su se sa globalnim rješenjem koje ima za cilj okončanje rata i učvršćenje trajnog mira i stabilnosti u Bosni i Hercegovini.⁶²

OPĆI OKVIRNI SPORAZUM ZA MIR U BOSNI I HERCEGOVINI

Sporazum sadrži 11 aneksa:

Aneks 1-A: Sporazum o vojnim aspektima mirovnog dogovora

Potpisnice: Republika Bosna i Hercegovina, Federacija Bosne i Hercegovine i Republika Srpska.

Cilj sporazuma: Ovim sporazumom je predviđeno formiranje multinacionalnih vojnih snaga za implementaciju, pod nazivom IFOR, koje treba da budu sastavljene od kopnenih, pomorskih i vazdušnih snaga NATO-a, ali i drugih zemalja koje nisu članice NATO-a, s tim da te snage budu uvezane kroz NATO-ov lanac komandovanja⁶³.

Aneks 1-B: Sporazum o regionalnoj stabilizaciji

Potpisnice: Republika Bosna i Hercegovina, Republika Hrvatska, Savezna Republika Jugoslavija, Federacija Bosne i Hercegovine i Republika Srpska.

⁶² Kurtćehajić, Suad, Ibrahimagić, Omer. *Politički sistem Bosne i Hercegovine. Knjiga 3.* Sarajevo: autori, 2007. str. 177

⁶³ Kurtćehajić, Suad, Ibrahimagić, Omer. *Politički sistem Bosne i Hercegovine. Knjiga 3.* Sarajevo: autori, 2007. str. 178

Cilj sporazuma: Potpisivanjem ovog sporazuma, strane su se složile da je ustanovljenje progresivnih mjera za regionalnu stabilizaciju i kontrolu naoružanja osnovno da bi se kreirao stabilan mir u regionu. Cilj ovog sporazuma je bio taj da se izgradi povjerenje između strana, postigne balansiran i stabilan nivo odbrambenih snaga kako bi se izbjegla utrka u naoružanju u regiji.⁶⁴

Aneks 2: Sporazum o međuentitetskoj liniji razgraničenja i relevantnim pitanjima

Potpisnice: Republika Bosna i Hercegovina, Federacija Bosne i Hercegovine i Republika Srpska.

Cilj sporazuma: Ovim sporazumom je uvrđena međuentitetska linija razdvajanja odnosno administrativne linije između Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske koje će biti, kao što je povućeno na karti u Dodatku na Aneks 2⁶⁵.

Aneks 3: Sporazum o izborima

Potpisnice: Republika Bosna i Hercegovina, Federacija Bosne i Hercegovine i Republika Srpska.

Cilj Sporazuma: Potpisnice su prihvatile obavezu da osiguraju postojanje uslova za organiziranje slobodnih, fer i demokratskih izbora, a posebno politički neutralnu sredinu, te da će u tom smislu zaštитiti i sprovesti pravo na glasanje u tajnosti bez straha i zastrašivanja, osigurati slobodu izražavanja i štampe, dopustiti i podsticati slobodu udruživanja, uključujući i u političke stranke, te da će osigurati slobodu kretanja⁶⁶.

Aneks 4: Ustav Bosne i Hercegovine

Ovaj Ustav odobren je izjavama volje nadležnih delegacija u ime Republike Bosne i Hercegovine, Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske. Aneksom 4 dat je Ustav Bosne i Hercegovine koji predstavlja njen najvažniji i najviši pravni akt, govori o njegovom izuzetnom značaju za opstanak države Bosne i Hercegovine i stabiliziranju poratnih političkih prilika u njoj. Strukturu Ustava čine⁶⁷:

- Uvodni/svečani dio – Preamble.
- Opće odredbe o Bosni i Hercegovini.
- Odredbe koje se tiču ljudskih prava.

⁶⁴ Idem str. 178

⁶⁵ Idem str. 179

⁶⁶ Kurtćehajić, Suad, Ibrahimagić, Omer. *Politički sistem Bosne i Hercegovine. Knjiga 3.* Sarajevo: autori, 2007. str. 180

⁶⁷ Idem str. 182

- Odredbe kojima je utvrđena nadležnost i odnosi između institucija Bosne i Hercegovine i njenih entiteta.
- Odredbe koje određuju organe vlasti Bosne i Hercegovine, njihov sastav i nadležnost.
- Odredbe koje se tiču amandmanske procedure odnosno mogućnosti za izmjenu ovog ustava.
- Prelazne odredbe.
- Aneksi 1 i 2 koji čine sastavne dijelove Ustava Bosne i Hercegovine.

Aneks 5: Sporazum o arbitraži

Potpisnice: Federacija Bosne i Hercegovine i Republika Srpska.

Cilj sporazuma: Ovim sporazumom strane su se složile da će ući u recipročne obaveze, te da će uključiti obavezujuću arbitražu kako bi razriješile međusobne sporove⁶⁸.

Aneks 6: Sporazum o ljudskim pravima

Potpisnice: Republika Bosna i Hercegovina, Federacija Bosne i Hercegovine i Republika Srpska.

Cilj sporazuma: Strane su se obavezale da će osigurati svim licima, u okviru svoje jurisdikcije, najviši nivo međunarodnih prava i osnovnih sloboda koje su predviđene Evropskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda i njenim protokolima, kao i ostalim međunarodnim sporazumima koji su uvršteni kao Dodatak uz Aneks 4 koji predstavlja Ustav Bosne i Hercegovine⁶⁹.

Aneks 7: Sporazum o izbjeglicama i raseljenim licima

Potpisnice: Predstavnici Republike Bosne i Hercegovine; predstavnici Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske.

Cilj sporazuma: Ovim sporazumom su se strane obavezale da će osigurati da se izbjeglicama i raseljenim licima dozvoli bezbjedan povratak, bez rizika, uznemiravanja, zastrašivanja, progona ili diskriminacije, naročito zbog njihovog etničkog porijekla, vjerskog opredjeljenja ili političkog mišljenja. U to ime, ovaj sporazum sadrži odredbe koje bi omogućile da se stotine hiljada izbjeglih i raseljenih lica ponovo vrate na svoja ognjišta⁷⁰.

Aneks 8: Sporazum o Komisiji za očuvanje nacionalnih spomenika

⁶⁸ Idem str. 203

⁶⁹ Kurtćehajić, Suad, Ibrahimagić, Omer. *Politički sistem Bosne i Hercegovine. Knjiga 3.* Sarajevo: autori, 2007. str. 204

⁷⁰ Idem str. 206

Potpisnice: Delegacija Republike Bosne i Hercegovine, kao i delegacije oba entiteta.

Cilj sporazuma: Iz razloga što su za vrijeme rata u Bosni i Hercegovini bila činjena razaranja prema spomenicima od neprocjenjive vrijednosti, Dejtonski sporazum također sadrži ovaj sporazum kojim je ustanovljena nezavisna Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika⁷¹.

Aneks 9: Sporazum o osnivanju javnih korporacija Bosne i Hercegovine

Potpisnice: Federacija Bosne i Hercegovine i Republika Srpska.

Cilj sporazuma: Doprinos rekonstrukciji infrastrukture i funkcionisanju saobraćajnih i drugih kapaciteta koji su od posebne važnosti za oživljavanje Bosne i Hercegovine i nesmetano funkcionisanje njenih institucija i organizacija⁷².

Aneks 10: Civilna implementacija Mirovnog sporazuma

Potpisnice: Republika Bosna i Hercegovina, Republika Hrvatska, Savezna Republika Jugoslavija, Federacija Bosne i Hercegovine i Republika Srpska.

Cilj sporazuma: S obzirom na svu složenost koju civilna implementacija uključuje, strane su ovim sporazumom izrazile zahtjev za imenovanjem visokog predstavnika koji treba da olakša napore strana u pogledu civilne implementacije, te shodno tome koordinira aktivnosti organizacija i agencija uključenih u civilne aspekte mirovnog rješenja⁷³.

Aneks 11: Sporazum o međunarodnim policijskim snagama

Potpisnice: Predstavnici Republike Bosne i Hercegovine i oba entiteta.

Cilj sporazuma: Potpisivanjem ovog sporazuma, strane su prihvatile instaliranje međunarodnih policijskih snaga (IPTF), koje treba da im pomognu u sprovođenju preduzetih obaveza. Prema ovom sporazumu, ove snage će biti autonomne u pogledu izvršavanja svojih funkcija⁷⁴.

2.2. Analiza procesa dogovaranja i donošenja odluka kroz hronološku prizmu za određene anekse oko kojih se pregovaralo u Daytonu: ko je insistirao na postizanju dogovora o datom

⁷¹ Idem str. 209

⁷² Idem str. 211

⁷³ Kurtćehajić, Suad, Ibrahimagić, Omer. *Politički sistem Bosne i Hercegovine. Knjiga 3.* Sarajevo: autori, 2007. str. 212

⁷⁴ Idem str. 216

aneksu, ko je učestvovao u pregovorima, stavovi i razilaženja delegacija po datim pitanjima, dinamika – ritam postizanja dogovora.

UVOD U PREGOVORE – POČETAK PREGOVORA

Nakon kratkog prikaza strukture Dejtonskog sporazuma, u nastavku glavnog dijela rada ćemo analizirati pregovore vođene u vremenskom periodu od 1. do 21. novembra 1995. godine, vojnoj bazi *Wright-Patterson*, koji su rezultirali Općim okvirnim sporazumom za mir u Bosni i Hercegovini.

Nakon dolaska delegacija u Dayton, 31. oktobra 1995. godine, dan poslije su počeli pregovori (koji će iz dana u dan sve više postati intenzivniji) oko različitih tematskih cjelina, odnosno aneksa Dejtonskog sporazuma. Malo je reći da je došlo do razilaženja stavova delegacija oko različitih pitanja u Daytonu, a na prvom mjestu oko Aneksa 2: Sporazuma o međuentitetskoj liniji razgraničenja i relevantnim pitanjima. Zbog toga, proces zbližavanja različitih viđenja, odnosno proces pronalaženja rješenja je znatno bio otežan i zahtijevao je intenzivne i jake diplomatske napore, kako pregovarača, tako i posrednika odnosno medijatora. Kako bi imali najbolji uvid u sva dešavanja na Mirovnoj konferenciji za Bosnu i Hercegovinu, odnosno kako bi bolje shvatili proces dogovaranja oko određenih pitanja, koristit ćemo hronološki pristup. Nakon što se osvrnemo na sami početak pregovora, u smislu pripreme rada u Daytonu, kao i prvih sastanaka, redoslijed analize određenih tematskih cjelina će biti sljedeći:

- Pitanje Federacije,
- Aneks 4: Ustav Bosne i Hercegovine,
- Aneks 11: Sporazum o Međunarodnim policijskim snagama,
- Aneks 1-A: Sporazum o vojnim aspektima mirovnog rješenja,
- Aneks 1-B: Sporazum o regionalnoj stabilizaciji,
- Aneks 10: Civilna implementacija,
- Aneks 3: Sporazum o izborima,
- Aneks 2: Sporazum o međuentitetskoj liniji razgraničenja i relevantnim pitanjima.

Na samom početku pregovora, tačnije prvi dan u Daytonu, predstavnici SAD-a na čelu sa Holbrookeom i Christopherom su sazvali javni sastanak licem u lice između Tuđmana, Miloševića i Izetbegovića (nakon više od dvije godine), u *Hope* centru u Sobi "Supertvrđava" B-29 (nazvana po čuvenom američkom bombarderu iz II svjetskog rata). Na samom uvodu ovog sastanka (na kojem

su također prisustvovali i Galbraith, Menzies i Perina), tadašnji državni sekretar SAD-a Warren Christopher je izložio četiri uslova za dogovore⁷⁵:

- Bosna i Hercegovina mora ostati država kao "jedinstvena međunarodno priznata".
- Dogovor mora uzeti u obzir "specijalnu historiju i značenje" Sarajeva.
- Ljudska prava moraju se poštovati, a odgovorni za zločine odgovarati.
- Mora se riješiti pitanje istočne Slavonije.

Pored ova četiri uslova, svakoj delegaciji su bili priloženi na uvid nacrti odnosno Nacrti aneksa o Ustavu, izborima i IFOR-u, kako bi u narednim danima delegacije izvršile detaljan uvid u iste. Dan poslije, Holbrooke i njegovi saradnici su podijelili poslove u šest oblasti⁷⁶.

- Michael Steiner (zamjenik njemačkog predstavnika u Kontakt grupi) je bio zadužen da riješi problem Federacije. Njemu će pomagati Christian Clages, Dan Sewer kao i Chris Hill (direktor Biroa za pitanja južne i centralne Evrope u *State Departmentu* i član američkog pregovaračkog tima u to vrijeme).
- Carl Bildt, Roberts Bishop Owen (pravni savjetnik *shuttle* tima i član Holbrookeove delegacije) i Holbrooke su bili zaduženi da se bave pitanjima u vezi s Ustavom (Aneks 4) i izborima (Aneks 3), oko kojih će pregovarati sa Miloševićem i delegacijom Republike Bosne i Hercegovine.
- Američki general Wesley Clark, i James W. Pardew (vojni oficir i direktor za Balkan – Ministarstvo odbrane) i Holbrooke (nešto kasnije), bili su zaduženi za razgovore o Vojnom aneksu sa stranama.
- Za nedovršena pitanja unutar Kontakt grupe u vezi sa međunarodnim policijskim snagama i mandatom visokog predstavnika, bio je zadužen američki diplomata Robert Gallucci, koji će o istim sarađivati sa Holbrookeom i njegovim timom.
- Razgovori oko teritorijalnih pitanja i mapa (Aneks 2) vodit će se nakon što se postigne napredak u drugim oblastima.

Pored delegacija SAD-a, koji su na čelu sa Richardom Holbrookeom bili glavni za pregovore u Daytonu, u prisustvu su bili također članovi Kontakt grupe. Opširni sastanci sa Kontakt grupom su bili raspušteni nakon tri dana pregovora i bili su zamijenjeni manjim grupama koje su vodili šestorica visokih predstavnika u Daytonu: Carl Bildt, Pauline Neville-Jones, Wolfgang Ischinger, Jacques Blot, kao i sam Richard Holbrooke⁷⁷.

Kako bi se zbližile delegacije, odnosno kako bi se premostile prepreke i nepovjerenja, na treći dan pregovora, bila je organizovana večera za sve delegacije u Muzeju avijacije *Wright-Patterson* (sa stolovima postavljenim ispod krila bombardera B-2, koji je visio s plafona). Na početku večere,

⁷⁵ Holbrooke, Richard. *Završiti rat*. Sarajevo: TKP Šahinpašić, 1998. str. 239

⁷⁶ Idem str. 242

⁷⁷ Holbrooke, Richard. *Završiti rat*. Sarajevo: TKP Šahinpašić, 1998. str. 243

Izetbegović i Milošević su izbjegavali direktan razgovor, dok su kasnije predsjednici ipak razmijenili koju riječ. Dva dana poslije, organizovan je bio novi sastanak između Izetbegovića i Miloševića. Isti je završio bez zaključka, odnosno nekog postignutog dogovora, ali su oba predsjednika nakon sastanka pokazivala više želje i entuzijazma da se "postigne mir".

PITANJE FEDERACIJE

Na početku ćemo se fokusirati na tok pregovora oko pitanja Federacije, koje su Steiner i Hill vodili sa Tuđmanom, Izetbegovićem i Krešimirom Zubakom. U cilju pokretanja pregovora, a prvenstveno oko teritorija, potrebno je bilo u prvom redu riješiti pitanje Federacije. Potvrda toga je ta da su već prvi dan Izetbegović i Silajdžić insistirali Christopheru da se riješi isto pitanje, tj. da se ponovo dogovori sporazum o Federaciji. Razlog tome leži u činjenici da je na prvom mjestu trebalo smanjiti tenzije između Bošnjaka i Hrvata, kako bi se kasnije moglo pregovarati sa srpskom stranom⁷⁸.

Iz razloga što se situacija sa Daytonom mijenja, potrebno je bilo iznaći dva funkcionalna nivoa vlade:

- Centralna vlada sa Sarajevom kao glavnim gradom,
- Dva regionalna entiteta.

Steinerov plan

U narednim danima, Steiner je pripremao svoj sporazum o Federaciji, kojim bi se trebala izgraditi nova struktura ovog entiteta. Steinerov plan je bio da odgovornost za neke funkcije, kao što su vanjski poslovi i finansije, Federacija prebac Centralnoj vladi, a da lokalna pitanja kao što su policija, obrazovanje i unutrašnja sigurnost budu u ovlastima entiteta⁷⁹. Iz tih razloga, Steinerov sporazum je definisao koje će ovlasti imati Centralna vlada, a koje entiteti Federacija i Republika Srpska. Prihodi od carina bi se trebali podijeliti između Federacije i Republike Srpske, dok je bilo ponuđeno i novo ustrojstvo za Mostar.⁸⁰

Dešavanja 10. novembra 1995. godine

⁷⁸ Idem str. 238

⁷⁹ Idem str. 243

⁸⁰ Ovdje treba napomenuti da su Holbrooke i njegov tim, u želji da Mostar postane glavni grad Federacije (kako bi se napravila razlika između Centralne vlade u Sarajevu i Vlade Federacije), pozvali u Dayton dva gradonačelnika Mostara (Hrvat i Musliman), kao i Hansa Koschnicka, predstavnika Evropske unije u Mostaru.

Steinerov sporazum o Federaciji, najavljen je na deseti dan pregovora, kad se W. Christopher sa svojim timom trebao vratiti u Dayton. Nakon samog dolaska Christophera 10. novembra, bosanski Hrvati su obavijestili Holbrookea i njegov tim da neće potpisati sporazum. Naime, problem za Hrvate je bilo to što su smatrali da s ovim sporazumom nisu imali dovoljno ovlasti.⁸¹

Nakon odbijanja sporazuma od strane Hrvata, Christopher i Holbrooke su sazvali sastanak sa Tuđmanom na kojem im je predsjednik Republike Hrvatske objasnio da nema problem sa samim sporazumom, nego da problem leži u Izetbegovićevom odbijanju da bosanskim Hrvatima obezbijedi jedno od tri najviša položaja u Centralnoj vladi (predsjednik, premijer ili ministar vanjskih poslova). Holbrooke i Christopher su obećali Tuđmanu (ako podrži Steinerov sporazum) da će insistirati da jedno od tri najviša mjesta u Centralnoj vladi pripadne Hrvatu, te su odmah otišli da razgovaraju sa određenim članovima iz delegacije Republike Bosne i Hercegovine o ovom pitanju.

Pitanje da se bosanskim Hrvatima da jedna od tri najviše pozicije u Centralnoj vladi je izazvala napetost između određenih članova u okviru delegacije Republike Bosne i Hercegovine, iz razloga što je to značilo da će ili premijer Haris Silajdžić ili ministar vanjskih poslova Muhamed Šaćirbegović morati ustupiti svoju poziciju jednom Hrvatu. Na kraju su ipak prihvatali da Hrvatima daju jedno mjesto.⁸²

Još jednu prepreku, pred samu ceremoniju, koja je trebala najaviti sporazum o Federaciji, predstavljaо je tadašnji predsjednik Federacije Krešimir Zubak. Naime, Zubak je u pismu Holbrookeu taj dan poručio da neće prisustvovati ni ceremoniji, niti da će potpisati sporazum. Razlog ovakvog stava Zubaka je bio taj što je naveo da nije imao povjerenja u bosanske Muslimane, kao i taj da se brinuo da će ga ovaj sporazum oslabiti. Ipak, nakon razgovora sa Holbrookeom i Christopherom, Zubak je promijenio mišljenje i odlučio da prisustvuje potpisivanju.⁸³

Na kraju, ceremonija koja je najavila novi sporazum o Federaciji, održana je bila isti dan, 10. februara, u Sobi B-29. Pored pitanja Federacije, u početnoj fazi pregovora, počelo se raditi i na finaliziranju Aneksa 4: Ustav Bosne i Hercegovine.

⁸¹ Holbrooke, Richard. *Završiti rat*. Sarajevo: TKP Šahinpašić, 1998. str. 263

⁸² Sedam dana kasnije, 17. novembra, Šaćirbegović je ispred vazduhoplovne baze u Daytonu održao neformalnu konferenciju za novinare na kojoj je najavio svoju ostavku na poziciji ministra vanjskih poslova, kako bi se na taj način pridržavao odredbi sporazuma o Federaciji. Na njegovo mjesto je došao Jadranko Prlić.

⁸³ Holbrooke, Richard. *Završiti rat*. Sarajevo: TKP Šahinpašić, 1998. str. 264

ANEKS 4: USTAV BOSNE I HERCEGOVINE

Kao što smo prethodno naveli, na prvi dan pregovora svakoj delegaciji je bio priložen Nacrt aneksa o Ustavu, u cilju da svaka od njih u narednim danima detaljno analizira isti. Pored Nacrta, četiri dana poslije, uslijedila je diplomatska inicijativa oko neriješenih ustavnih pitanja, dok je također "delegacija Hrvata iz Bosne i Hercegovine" pripremala odgovor na ponuđeni Nacrt ustava Bosne i Hercegovine.

Neriješena pitanja

Neriješena ustavna pitanja oko kojih se počelo raditi⁸⁴ ostaju:

- Izbor i ovlasti Predsjedništva te ovlasti Parlamenta (pitanje koje je preostalo iz New Yorka),
- Centralna banka.

Izbor i ovlasti Parlamenta i Predsjedništva

Izetbegović je insistirao na širim ovlaštenjima za direktno izabrano Predsjedništvo i Parlamentarnu skupštinu, dok je Milošević želio uži mandat bez direktnih izbora⁸⁵.

U konačnici, prema Ustavu Bosne i Hercegovine, Predsjedništvu su date sljedeće nadležnosti⁸⁶:

- Vođenje vanjske politike Bosne i Hercegovine.
- Imenovanje ambasadora i drugih međunarodnih predstavnika Bosne i Hercegovine, s tim da ne mogu više od dvije trećine biti sa područja Federacije.
- Predstavljanje Bosne i Hercegovine u međunarodnim i evropskim organizacijama i institucijama i traženje članstva u onim međunarodnim organizacijama i institucijama gdje Bosna i Hercegovina nije član.
- Pregovaranje o međunarodnim ugovorima, otkazivanje i uz pristanak Parlamentarne skupštine ratificiranje takvih ugovora.
- Izvršavanje odluka Parlamentarne skupštine.
- Predlaganje godišnjeg budžeta u Parlamentarnoj skupštini uz preporuku Vijeća ministara.
- Izvještavanje prema zahtjevu, i to najmanje jednom godišnje, Parlamentarnoj skupštini o troškovima Predsjedništva.
- Koordinacija, prema potrebi, sa međunarodnim i nevladinim organizacijama u Bosni i Hercegovini.

⁸⁴ Holbrooke, Richard. *Završiti rat*. Sarajevo: TKP Šahinpašić, 1998. str. 249

⁸⁵ Idem str. 250

⁸⁶ Kurtćehajić, Suad, Ibrahimagić, Omer. *Politički sistem Bosne i Hercegovine. Knjiga 3*. Sarajevo: autori, 2007. str. 196

- Vršenje drugih nadležnosti koje su potrebne za njegove funkcije koje mu može dodijeliti Parlamentarna skupština, ili kako se dogovore entiteti.

Predsjedništvo će se sastojati od tri člana, i to: jedan Bošnjak, jedan Hrvat i jedan Srbin. Bošnjak i Hrvat se biraju neposredno tajnim glasanjem sa teritorije Federacije, te jedan Srbin koji se bira neposredno sa teritorije Republike Srpske. Mandat članova Predsjedništva koji budu izabrani na prvim izborima će biti dvije godine, dok će na izborima nakon prvih, biti četiri godine.

Parlamentarnoj skupštini su predviđene sljedeće nadležnosti⁸⁷:

- Donošenje zakona kao što je potrebno da se sprovedu odluke Predsjedništva ili da se sprovedu nadležnosti Skupštine prema ovom Ustavu.
- Odlučivanje o izvorima i iznosu prihoda za operacije institucija Bosne i Hercegovine i međunarodne obaveze Bosne i Hercegovine.
- Odobravanje budžeta za institucije Bosne i Hercegovine.
- Odlučivanje da li da pristane na ratifikaciju ugovora.
- Takva druga pitanja koja su neophodna da se provedu njene dužnosti ili koja su joj dodijeljena zajedničkim sporazumom entiteta.

Parlamentarna skupština će se sastojati od Doma naroda i Predstavničkog doma. Dom naroda će činiti 15 delegata, 10 iz Federacije i pet iz Republike Srpske, dok će Predstavnički dom činiti 42 člana, od toga dvije trećine iz Federacije (28) i jedna trećina (14) sa područja Republike Srpske.

Centralna banka

Drugo pitanje, odnosno pitanje Centralne banke je također trebalo riješiti za vrijeme pregovora. Potrebno je bilo stvoriti okvir za jedinstven novac jer je on bio potreban jedinstvenoj državi⁸⁸. Slijedom toga, predstavnici SAD-a u Daytonu obratili su se tadašnjem zamjeniku pomoćnika sekretara finansija Davidu Liptonu, koji je bio ekspert u oblasti tranzicije komunističke ekonomije u ekonomiju slobodnog tržišta. Lipton je prihvatio da dođe u Dayton kako bi u nastavku

⁸⁷ Kurtćehajić, Suad, Ibrahimagić, Omer. *Politički sistem Bosne i Hercegovine. Knjiga 3.* Sarajevo: autori, 2007. str. 152

⁸⁸ Holbrooke, Richard. *Završiti rat.* Sarajevo: TKP Šahinpašić, 1998. str. 158

pregovora pomogao Holbrookeovom timu. Već prvi dan nakon njegovog dolaska, Holbrooke je organizovao večeru sa Miloševićem, na kojoj je bilo predloženo sljedeće:

- Da na čelu banke bude neko iz Evrope, najvjerovaljnije iz Francuske.
- Da Centralna banka ne daje kredite direktno, nego da ograničava svoje aktivnosti na kupovinu i prodaju strane valute – aranžman koji je Lipton nazvao "monetarni odbor", sa ciljem sprečavanja Federacije da uzima kredite i nameće inflaciju bosanskim Srbima.

Nakon sastanka sa Miloševićem, Lipton se sastao sa Tuđmanom i Silajdžićem. Premijer Silajdžić je u razgovoru sa Liptonom govorio o dugu Bosne i Hercegovine međunarodnim finansijskim organizacijama, koji je iznosio 400 miliona dolara, strahujući od ishoda da će nakon Dayton-a finansijske institucije isključiti Sarajevo i ekonomski ga baciti na koljena. Liptonov odgovor je bio taj da ako bude bio vidljiv mir u Daytonu, te ako se Centralne bankarske institucije postave na mjesto, Bosna i Hercegovina neće imati problema da stari dug prebac u nove posudbene olakšice. Lipton, koji je četiri puta dolazio u Dayton, postao je važan dio Holbrookeovog tima.

Na kraju, pitanje Centralne banke je bilo uređeno članom VII Ustava Bosne i Hercegovine. Prema ovom članu⁸⁹:

- Centralna banka je jedina odgovorna za izdavanje novca i monetarnu politiku u cijeloj Bosni i Hercegovini.
- Njene nadležnosti određivati će Parlamentarna skupština.
- U prvih šest godina, nakon stupanja na snagu Ustava, Centralna banka neće moći davati kredite štampanjem novca, te će u tom pogledu funkcionirati kao komisija za valutu.
- Radom Centralne banke rukovodit će Upravni odbor koji će se sastojati u prvom mandatu od četiri osobe, sa mandatom od šest godina. Sačinjavat će ga tri člana koje imenuje Predsjedništvo Bosne i Hercegovine, dva iz Federacije Bosne i Hercegovine (jedan Bošnjak i jedan Hrvat), i jedan iz Republike Srpske, dok će četvrti član biti imenovan od strane Međunarodnog monetarnog fonda, nakon konsultacija sa Predsjedništvom Bosne i Hercegovine.

Odgovor bosanskih Hrvata na Nacrt aneksa 4

Pored osvrta na rad i ishod u vezi sa neriješenim ustavnim pitanjima na Nacrt aneksa 4, u prvoj trećini mirovnih pregovora ponuđen je bio odgovor od strane "delegacije Hrvata iz Bosne i

⁸⁹ Kurtćehajić, Suad, Ibrahimagić, Omer. *Politički sistem Bosne i Hercegovine. Knjiga 3.* Sarajevo: autori, 2007. str. 201

Hercegovine".⁹⁰ Ponuđeni "Ustavni zakon Unije BiH", u smislu ustavno-pravnog ustrojstva Bosne i Hercegovine i u pogledu karaktera ove zajednice, ukazivao je da se tu radi o zajednici "nižeg standarda" nego što su predviđali Ženevski i dodatni Njujorški principi. Neke od implikacija ovog prijedloga su bile⁹¹:

- Preoblikovanje Republike Bosne i Hercegovine u Uniju Bosne i Hercegovine podrazumijeva da dva entiteta, s isključivo etničkim predznakom, stvaraju Uniju sa reduciranim pravnim subjektivitetom u međunarodno priznatim granicama i članstvom u UN-u i drugim organizacijama.
- Dobivanje i prestanak državljanstva bit će regulirano od strane entiteta.
- Parlament Unije bi imao jedan dom, sastavljen od 36 zastupnika, i to po partitetnoj osnovi i s isključivo entičkim predznakom (po 12 iz redova hrvatskog i bošnjačkog naroda sa teritorije Federacije i 12 iz redova srpskog naroda sa područja Republike Srpske).
- Finansiranje Unije isključivo na bazi kotizacije.
- Nadležnosti Unije su samo vanjska politika i imigracija, s tim da će zajedničke institucije preuzeti i ostale poslove koje im entiteti dogovoren prenesu.
- Ustavni zakon stupa na snagu kada ga usvoje ustavotvorna Skupština Federacije i Parlament RS-a, a njegovim stupanjem na snagu prestaje važiti Ustav Republike Bosne i Hercegovine.

Konačnice Aneksa 4

Ustav Bosne i Hercegovine, odnosno Aneks 4 Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, bio je odgovor na prijedlog bosanskih Hrvata koji nije bio prihvaćen. Naime, prema Ustavu⁹²:

- Bosna i Hercegovina je država sa punim državno-pravnim kontinuitetom.
- Institucije Bosne i Hercegovine imaju niz izvornih nadležnosti, uključujući državljanstvo Bosne i Hercegovine (koje bi prema prijedlogu bosanskih Hrvata regulirali entiteti) kao jedino relevantno u međunarodnim odnosima, te federalnu strukturu organa Bosne i Hercegovine.

Nakon što smo vidjeli dešavanja (kao i sam ishod), u vezi s Aneksom 4 Ustava Bosne i Hercegovine, u nastavku ćemo se fokusirati na tok pregovora u vezi s aneksima:

- 1-A: Sporazum o vojnim aspektima mirovnog rješenja,

⁹⁰ Begić, Kasim I. *Bosna i Hercegovina: od Vanceove misije do Daytonskega sporazuma: (1991–1996)*. Sarajevo: Bosanska knjiga, 1997. str. 282

⁹¹ Idem str. 282

⁹² Begić, Kasim I. *Bosna i Hercegovina: od Vanceove misije do Daytonskega sporazuma: (1991–1996)*. Sarajevo: Bosanska knjiga, 1997. str. 283

- 11: Sporazum o međunarodnim policijskim snagama.

Diplomatska inicijativa da se pokrenu ozbiljni pregovori u pronalaženju konačne forme za ova dva aneksa, pokrenuta je bila na sedmi dan pregovora.

ANEKS 11: MEĐUNARODNE POLICIJSKE SNAGE

Rješavanje pitanja Međunarodnih policijskih snaga (IPTF) počelo je na sedmi dan Mirovne konferencije. Također, iz Washingtona u Dayton je doputovao američki akademik i diplomata Bob Gallucci kako bi pomagao u pregovorima u vezi sa pitanjima policije. Holbrooke je kod ovog pitanja insistirao na tome da je potrebno imati jake međunarodne policijske snage s ovlaštenjima da hapse sve one koji krše sporazume. Sa Holbrookeom su se složili Izetbegović, Milošević i Tuđman⁹³.

Međutim, problem oko Aneksa 11 su povukli u Bijeloj kući, u NATO-u, kao i u Evropi. Naime, podržavajući stavove iz Bijele kuće, NATO se (koristeći izgovor da će vojska pomoći IPTF-u ako uđu u problem) usprotivio da se međunarodnim policijskim snagama daju veća ovlaštenja⁹⁴. Kako bi se uspjelo nešto uraditi po tom pitanju, Holbrooke se obratio Tomu Donilonu (pomoćniku državnog sekretara za javna pitanja i šefu kabineta državnog sekretara), u cilju da obavi razgovor sa Bijelom kućom. Ipak, zbog problema oko krize sa Federalnim budžetom u SAD-u, nije se mogla dobiti željena podrška za jačom policijom te se moralno "pristati" da Međunarodne policijske snage preuzmu ulogu "savjetnika" i "posmatrača", kao i da iste budu pod okriljem Ujedinjenih nacija⁹⁵. U završnom Nacrtu aneksa 11, IPTF-u se dala odgovornost za "program pomoći" koji će biti ograničen na:

- Monitoring, osmatranje i inspekciju zakonskih aktivnosti i prostora,
- Savjetovanje o zakonskim provedbama osoblja i snaga,
- Obuka osoblja.⁹⁶

⁹³ Holbrooke, Richard. *Završiti rat*. Sarajevo: TKP Šahinpašić, 1998. str. 252

⁹⁴ Idem str. 253

⁹⁵ Idem str. 253

⁹⁶ U slučaju neuspjeha strana da sarađuju s IPTF-om, komesar IPTF-a može tražiti od visokog predstavnika da poduzme odgovarajuće korake, što znači ukazivanje stranama na neuspjeh, sazivanje Združene civilne komisije i konsultovanje s Ujedinjenim nacijama, relevantnim državama i međunarodnim organizacijama o daljim odgovorima.

Predstavnici Republike Bosne i Hercegovine i oba entiteta su potpisali ovaj sporazum sa kojim su prihvatili instalaciju međunarodnih policijskih snaga, koje su im trebale pomoći u sprovođenju preduzetih obaveza.

ANEKS 1-A: SPORAZUM O VOJNIM ASPEKTIMA MIROVNOG RJEŠENJA

Pored razgovora koji su sedmi dan konferencije pokrenuti oko Međunarodnih policijskih snaga, počelo se također raditi i na finaliziranju Vojnog aneksa, tačnije Aneksa 1-A: Sporazum o vojnim aspektima mirovnog rješenja. Nakon što su članovi delegacije Republike Bosne i Hercegovine detaljnije pregledali Nacrt vojnog aneksa 1-A (koji je delegacijama bio priložen na uvid prvog novembra), pokazali su nezadovljstvo oko istog iz razloga što su smatrali da s ovim aneksom IFOR više jača podjelu, a ne stvaranje jedinstvene države⁹⁷. To je značilo da je potrebno bilo ojačati ulogu IFOR-a.

Angažovanje Richarda Pearla

Kako bi se "popravio" Vojni aneks, određeni članovi iz delegacije Republike Bosne i Hercegovine su se obratili za pomoć bivšem pomoćniku sekretara odbrane SAD-a Richardu Pearlu. Nakon razgovora obavljenog sa članovima delegacije Republike Bosne i Hercegovine, Pearl je nazvao Holbrookea, koji ga je na kraju odlučio pozvati da se priključi pregovorima. Istog dana, nakon svog dolaska, Pearl je na sastanku sa Pardewom, Clarkom, Kerrickom i Holbrookeom ukazao na veliki broj izmjena koje bi za rezultat imale jačanje uloga IFOR-a. Međutim, postavljalo se pitanje sa koliko će se ovih izmjena složiti Washington i NATO.

U narednim danima, Pearl će sa članovima iz delegacije Republike Bosne i Hercegovine raditi na izmjenama Vojnog aneksa.⁹⁸

Rad na Vojnom aneksu

⁹⁷ Holbrooke, Richard. *Završiti rat*. Sarajevo : TKP Šahinpašić, 1998. str. 254

⁹⁸ U međuvremenu, u Bruxellesu, general Joulwan (komandujući general američkih snaga u Evropi, a kasnije vrhovni zapovjednik savezničkih snaga u Evropi) i general Shevtsov su potpisali potpisani sporazum kojim će se ruske trupe staviti pod zapovjedništvo generala u američkom sektoru u Bosni i Hercegovini.

Radeći na Vojnom aneksu, Pearl je predložio više od stotinu prijedloga, od najmanjih ispravki riječi do velikih izmjena⁹⁹. Na osnovu njegovih prijedloga, tražila se značajna revizija misije IFOR-a, odnosno jačanje njegove uloge.

Dana 11. novembra, zvanični odgovor na Vojni aneks je bio završen, dok su isti dan Clark, Kerrick, Pardew i Holbrooke počeli pregledati isti kako bi pronašli način u smislu postupanja dalje sa Aneksom 1-A.

Plasiranje prijedloga Washingtonu i odgovor Washingtona

Nakon što su se 12. novembra razmatrali Pearlovi prijedlozi za Vojni aneks, odlučeno je bilo da se od njih 150 izdvoji 50, od kojih će preporučiti 35 da se prihvate, a 15 odbaci¹⁰⁰. U cilju da se prihvati što više preporučenih prijedloga, Holbrooke je istog dana ukazao Sandyju Bergeru (zamjenik savjetnika za nacionalnu sigurnost) i Strobeu Talbottu (tadašnji zamjenik američkog državnog sekretara) o važnosti istih. Nakon toga, Sandy Bereger je zakazao sastanak Komiteta zamjenika za sljedeći dan kako bi se iznio i zvanični američki stav o promjenama Vojnog aneksa.¹⁰¹

Dana 13. novembra, na telekonferenciji sa Bergerom i Komitetom zamjenika o Vojnom aneksu, došlo je i do odgovora Washingtona u vezi sa Pearlovim prijedlozima. Naime, zamjenici su priхватili skoro svih 35 prijedloga predloženih iz Daytonu osim¹⁰²:

- Prijedlog da se izbriše član o jednogodišnjem limitu na IFOR-a (isto ograničenje je ostalo u nacrtu ovog sporazuma).
- Da se stvori mehanizam za istragu osumnjičenih ratnih zločinaca, posebno svih sadašnjih i budućih vojnika.

Na kraju, jasno je (prema Holbrookeu) da je Pearlov doprinos rezultirao popravljanju Vojnog aneksa.

Konačnice Aneksa 1-A

⁹⁹ Holbrooke, Richard. *Završiti rat*. Sarajevo: TKP Šahinpašić, 1998. str. 259

¹⁰⁰ Holbrooke, Richard. *Završiti rat*. Sarajevo: TKP Šahinpašić, 1998. str. 271

¹⁰¹ U isto vrijeme, Holbrooke i njegovi saradnici su proslijedili Washingtonu i ruski prijedlog za Vojni aneks. Za razliku od Pearlovog nastojanja da se ojača uloga IFOR-a, ruskim viđenjem bi se dodijelila veća uloga UN-u, smanjila ovlaštenja zapovjednika IFOR-a i ograničila upotreba sile samo na samoodbranu.

¹⁰² Holbrooke, Richard. *Završiti rat*. Sarajevo: TKP Šahinpašić, 1998. str. 272

Potpisivanjem sporazuma o vojnim aspektima mirovnog dogovora, strane su se obavezale da što prije je moguće stvore normalne uslove života u Bosni i Hercegovini. Ovo se odnosi i na multinacionalne vojne snage sastavljene od kopnenih, zračnih i pomorskih jedinica iz zemalja NATO-a i zemalja koje nisu članice NATO-a, raspoređene u Bosni i Hercegovini "da pomognu provedbi ovog Sporazuma"¹⁰³. Prema ovom Sporazumu, obaveze i strana i multinacionalnih snaga su:

- Uspostava trajnog prekida neprijateljstva.
- Da se obezbijedi podrška i ovlaštenje IFOR-a, a naročito da se ovlasti IFOR da preuzme takve akcije koje su potrebne, uključujući i korištenje neophodne sile.
- Da se uspostave trajne mjere sigurnosti i kontrole naoružanja.

Nakon Aneksa 1-A, u nastavku rada ćemo govoriti o Aneksu 1-B, odnosno Sporazumu o regionalnoj stabilizaciji, na kojem se intenzivno radilo na 15. dan pregovora.

ANEKS 1-B: SPORAZUM O REGIONALNOJ STABILIZACIJI

Uvod

Nakon što je NATO odbio prihvati implementaciju politike da se vojske unutar Bosne i Hercegovine oštro srežu po obimu te ujedine u jedinstvene snage pod kontrolom Centralne vlade, iskrnsuo je i program za Bosnu – naoružati i obučiti bosanske Muslimane¹⁰⁴. Ovom prijedlogu se administracija u Washingtonu protivila iz razloga što su smatrali da bi ovaj program doveo do kršenja embarga UN-a na oružje. Kao odgovor, predsjednik Clinton se obavezao da će se u slučaju mirovnog sporazuma SAD potruditi da se Federacija opremi i obuči (gradnja) do nivoa "izjednačenih snaga ne terenu"¹⁰⁵. Zbog razloga što je Pentagon i dalje bio protiv ovog programa, predstavnici SAD-a u Daytonu su odlučili da dodaju aneks koji smanjuje nivo naoružanja svih

¹⁰³ Begić, Kasim I. *Bosna i Hercegovina: od Vanceove misije do Daytonskog sporazuma: (1991–1996)*. Sarajevo: Bosanska knjiga, 1997. str. 282

¹⁰⁴ Holbrooke, Richard. *Završiti rat*. Sarajevo: TKP Šahinpašić, 1998. str. 277

¹⁰⁵ Idem str. 277

strana – kao neku vrstu modifikovane politike kontrole oružja u Bosni i Hercegovini koja se nazivala "razgradnja".

Nakon sastanka vrhovnika održanog u Bijeloj kući 15. novembra, donesena je bila odluka oko spornog pitanja "da li obučavati i naoružati Federaciju ili pokušati smanjiti sveukupan nivo naoružanja u Bosni i Hercegovini". Odlučeno je bilo da se podrže i gradnja i razgradnja, da program "Opremi i obuči" bude praćen Aneksom o kontroli oružja.¹⁰⁶

Richard Holbrooke je u knjizi *Završiti rat* naveo¹⁰⁷:

Prema Aneksu 1-B, bilo je prostora za gradnju snaga Federacije i da se ostane u omjeru 5:2:2. Ali ako Srbi ne ispoštuju Aneks o razgradnji, tu je bio program "Opremi i obuči" koji će ojačati Federaciju. Kada je početkom 1996. došlo vrijeme da se uspostavi program "Opremi i obuči", Christopher i ja smo se odlučili za najbolju osobu koja će to da vodi – jednog od njegovih tvoraca, Jima Pardewa.

Sporazum

Sporazum o regionalnoj stabilizaciji (Aneks 1-B) obuhvata, polazeći od opće obaveze strana da je ustanavljanje progresivnih mjera za regionalnu stabilizaciju i kontrolu naoružanja osnova za stabilan mir u regionu:

- Mjere za izgradnju povjerenja i bezbjednosti Bosne i Hercegovine,
- Mjere za uspostavljanje regionalnog povjerenja,
- Mjere za podregionalnu kontrolu oružja.

Prema Aneksu 1-B, odnosno Aneksu "kontrole oružja", strane su trebale smanjiti svoje naoružanje u omjeru koji je Pentagon pažljivo odredio. Između Savezne Republike Jugoslavije, Republike Hrvatske i Republike Bosne i Hercegovine je određen omjer 5:2:2. Republika Bosna i

¹⁰⁶ Holbrooke je također insistirao na odredbi "povlačenja snaga i teškog oružja u kasarne". Pentagon se protivio tome da se kasarne uključe u Aneks 1-A, koji bi bio obaveza IFOR-a, ali se složio da se iste uključe u Aneks 1-B, što bi isključilo IFOR iz tog zadatka. IFOR je nekoliko mjeseci kasnije uočio vrijednost ove odredbe.

¹⁰⁷ Holbrooke, Richard. *Završiti rat*. Sarajevo: TKP Šahinpašić, 1998. str. 279

Hercegovina će se dijeliti između Federacije i Republike Srpske, time što će Federacija dobiti dva puta više oružja nego Republika Srpska.¹⁰⁸

ANEKS 10: CIVILNA IMPLEMENTACIJA

Ako se uzme u obzir složenost koju zahtijeva civilna implementacija, kao i da je Dejtonski sporazum nastao kao posljedica brojnih kompromisa kako bi se obezbijedio trajni mir, potrebno je bilo formirati Instituciju visokog predstavnika. U skladu s tim, Aneks 10 je sadržavao zahtjev strana za imenovanje visokog predstavnika čiji bi mandat u domenu provedbe civilnih aspekata mirovnog sporazuma obuhvatao dva opća zadatka¹⁰⁹:

- Olakšanje vlastitih napora strana u pogledu ispunjavanja preuzetih obaveza Općim okvirnim sporazumom ili pojedinim aneksima.
- Mobilizaciju i koordiniranje aktivnosti organizacija i agencija uključenih u civilne aspekte mirovnog rješenja.

Metode istaknute koordinacije bi podrazumijevale¹¹⁰:

- Nadgledanje provedbe mirovnog sporazuma.
- Održavanje bliskih kontakata sa "stranama" radi unapređenja njihovog punog pridržavanja svih civilnih aspekata, uključujući i predsjedavanje Zajedničkom civilnom komisijom iz Bosne i Hercegovine.
- Koordinaciju aktivnosti civilnih organizacija i agencija.
- Učešće na sastancima organizacije donatora.
- Zajedničke konsultativne sastanke – Komitet, u dogovoru sa komandantom IFOR-a radi razmjene informacija i održavanja veza.
- Periodično izvještavanje o implementaciji mirovnog sporazuma (koji se tiču zadataka postavljenih sporazumom) UN-u, EU, SAD-u, Ruskoj Federaciji i drugim zainteresovanim vladama, stranama i organizacijama.

¹⁰⁸ Holbrooke, Richard. *Završiti rat*. Sarajevo: TKP Šahinpašić, 1998. str. 278

¹⁰⁹ Begić, Kasim I. *Bosna i Hercegovina: od Vanceove misije do Daytonskega sporazuma: (1991–1996)*. Sarajevo: Bosanska knjiga, 1997. str. 294

¹¹⁰ Idem str. 294

Kako bi se pomoglo radu visokog predstavnika u izvršavanju obaveza predviđenim ovim aneksom, 9. 12. 1995. godine, na ministarskoj konferenciji u Londonu formirano je Vijeće za implementaciju mira u Bosni i Hercegovini (PIC)¹¹¹. Ovo Vijeće će formirati svoj Upravni odbor kojeg će činiti predstavnici Kontakt grupe (Francuske, Njemačke, Velike Britanije, Rusije i SAD-a), a pored njih i predstavnici Italije, Japana, Predsjedništvo Evropske unije, Evropske komisije i Organizacije islamskih zemalja. Visoki predstavnik će i ostvarivati bliske kontakte sa komandantom IFOR-a, ali neće imati ovlaštenja nad IFOR-om.

Na osnovu ovoga se može primijetiti jasno razgraničenje između civilne i vojne implementacije. U relaciji s tim, na 15. dan pregovora u Daytonu bio je postignut sporazum koji reguliše odnos između zapovjednika IFOR-a i visokog predstavnika.¹¹²

Kritički osvrt na ovo "razgraničenje", nešto kasnije, u to vrijeme je napisala Pauline Neville-Jones (tadašnji član Kontakt grupe ispred Velike Britanije)¹¹³:

Ili visokom predstavniku treba dati veća ovlaštenja ili civilnu implementaciju prihvatići s manje ambicija... Mnogo je gorčine oko uloge visokog zvaničnika UN-a na terenu, koji je došao u neke kvartire da naznači civilno uplitanje u vojni lanac komandovanja. Ova situacija navela je američke pregovarače u Daytonu da ne prihvate da se u strukture implementacije uključi bilo koje tijelo koje za civilnog administratora i vojnog zapovjednika predstavlja forum za diskusiju i traženje rješenja za probleme i pitanja koja prevazilaze njihove odgovornosti... Uplitanje se ne treba brkati sa unapređenjem saradnje.

Potrebno je navesti član V aneksa 10. koji glasi:

Visoki predstavnik je konačni organ na terenu vezano za tumačenje ovog sporazuma o implementaciji mirovnog rješenja.¹¹⁴

¹¹¹ Kurtćehajić, Suad, Ibrahimagić, Omer. *Politički sistem Bosne i Hercegovine. Knjiga 3.* Sarajevo: autori, 2007. str. 212

¹¹² Također, od samog početka pregovora, general Joulwan se protivio odredbi koja bi uvela odnos između visokog predstavnika (Bildt) i zapovjednika IFOR-a (Smith), što je i kasnije rezultiralo njegovim vetom na svaku vezu između dva visoka zvaničnika.

¹¹³ Holbrooke, Richard. *Završiti rat.* Sarajevo: TKP Šahinpašić, 1998. str. 277

¹¹⁴ Kurtćehajić, Suad, Ibrahimagić, Omer. *Politički sistem Bosne i Hercegovine. Knjiga 3.* Sarajevo: autori, 2007. str. 542

PRESJEK STANJA PREGOVORA NA 18. DAN

Pred sami kraj pregovora, pregovarači su napravili presjek tako što su rezimirali one tačke u pregovorima koje su bile na pragu rješenja.

Naime, na 18. dan pregovora, na jutarnjem sastanku, Holbrooke i njegov tim su zajedno sa Christopherom pregledali i detaljno analizirali stanje pregovora.

U svojoj analizi, došli su do sljedećih zaključaka:¹¹⁵

- Veći dio općeg okvira sporazuma su strane prihvatile, osim pitanja o međusobnom priznanju tri države.
- Od jedanaest aneksa nacrta, sporazum o devet je bio na vidiku i to: Aneksi 1-A i 1-B, Aneks 4. Ustav – sem pitanja Centralne banke koje je bilo još na raspravi (o čemu smo pisali prethodno), Aneks 5. arbitraža, Aneks 6. ljudska prava, Aneks 7. izbjeglice/raseljena lica, Aneks 8. nacionalni spomenici, Aneks 9. javne korporacije Bosne i Hercegovine, Aneks 10. civilna implementacija i Aneks 11. Međunarodne policijske snage.
- Potrebno je bilo pronaći rješenje za dva najvažnija pitanja – Aneks 2. mape i Aneks 3. izbori.

Kod pitanja izbora, prepreku je predstavljaо problem glasanja izbjeglica. Kod mapa, odnosno Aneksa 2, pregovori oko Goražda su bili blizu rješenja, dok se manje napretka postiglo oko pitanja Sarajeva, Brčkog, Posavskog koridora i Posavine. Oko međuentitetske linije razgraničenja, u nastavku pregovora se pregovaralo kilometar po kilometar.

Nastavak rada će moći početi s osrvtom na proces dogovaranja u vezi s Aneksom 3: Sporazum o izborima.

¹¹⁵ Holbrooke, Richard. *Završiti rat*. Sarajevo: TKP Šahinpašić, 1998. str. 289

ANEKS 3: SPORAZUM O IZBORIMA

Na treći dan pregovora, svakoj delegaciji je od strane Holbrookea i njegovog tima bio priložen na uvid Nacrt aneksa o izborima. Delegacije su u narednim danima analizirale isti nacrt.

13. novembar – Prijedlog delegacije SRJ-a

Nakon razmatranja, 13. novembra, svoje mišljenje na ovaj nacrt delegacija SRJ-a je iznijela u svom materijalu nazvanom "Srpski prijedlog"¹¹⁶. Polazni stav u ovom prijedlogu je bio taj da su entiteti osnova svih izbornih prava i izbornih procesa, i da neposredno organizuju izbore i izborne komisije koje bira skupština entiteta. Ovdje bi OSCE, kao privremena izborna komisija, imao suženu ulogu koja bi se svodila na nadgledanje primjene, organizacije i sprovođenje izbora. Također, prema "Srpskom prijedlogu":

- Neposredni izbori su bili predviđeni za Predstavnički dom Federalnog parlamenta, Narodnu skupštinu, kao i predsjednika i potpredsjednika Republike Srpske, dok su posredni izbori predviđeni za Skupštinu i Predsjedništvo Bosne i Hercegovine.
- Organi Bosne i Hercegovine će se birati posredno, odnosno po principu delegiranja iz entiteta.
- Glasačko tijelo čine sva lica sa navršenih 18 i više godina koja su državaljani Bosne i Hercegovine, uključujući i lica koja na izborni dan imaju prebivalište izvan Bosne i Hercegovine najmanje šest mjeseci.
- Birači ostvaruju svoja izborna prava koji na dan izbora žive u Bosni i Hercegovini u mjestu svog trenutnog prebivališta, dok birači koji na dan izbora žive van Bosne i Hercegovine glasaju za izbor predstavničkog tijela entiteta u kome živi pretežan dio naroda kojem pripadaju.

Prethodno navedeni glavni elementi, sadržani u "Srpskom prijedlogu", nisu bili uneseni u finalni Aneks 3.

Nastavak pregovora – Izbjeglice i glasanje

¹¹⁶ Begić, Kasim I. *Bosna i Hercegovina: od Vanceove misije do Daytonskega sporazuma: (1991–1996)*. Sarajevo: Bosanska knjiga, 1997. str. 283

Na 15. dan pregovora, napredak oko izbora je bio uočljiv. Međutim, jedno bitno pitanje u vezi s izborima se moralo riješiti. To pitanje je glasilo: kako i gdje izbjeglice trebaju da glasaju?¹¹⁷

Da li će im biti dozvoljeno da glasaju u zemljama gdje su našli utočište ili od njih treba tražiti da se vrate kućama? Također, član Kontakt grupe ispred Njemačke Wolfgang Ischinger insistirao je na tome da se izbjeglicama dozvoli da glasaju samo ako u vrijeme glasanja iskažu namjeru da se vrate u Bosnu i Hercegovinu – što je kasnije bilo i ugrađeno u Nacrt sporazuma.

Konačno rješenje na pitanje "glasanja izbjeglica" se pronašlo na samom kraju pregovora. Naime, ovo pitanje je riješeno kompromisom koji je obećavao ljudima da glasaju tamo gdje su živjeli 1991. godine (što je odgovaralo bošnjačkoj strani), ali im je dozvoljavao da se obrate izbornoj komisiji za pravo da glasaju i na drugim mjestima (što je odgovaralo srpskoj strani).

Pitanje izbora i OSCE-a

Pored pitanja glasanja izbjeglica, u Daytonu je također došlo do neslaganja oko toga kako treba provoditi izbore. Nakon što su se svi složili da jedno međunarodno tijelo treba nadgledati izbore, došlo je do razilaženja oko toga koja organizacija treba nadgledati iste, kao i kakva treba biti uloga međunarodne zajednice. Između UN-a i Organizacije za sigurnost i saradnju u Evropi (OSCE), koji su bila dva glavna kandidata za nadgledanje izbora, SAD su se na kraju odlučile za OSCE. Ovu odluku su podržali i evropski članovi Kontakt grupe, međutim insistirali su na ograničenju uloge OSCE-a samo na monitoring izbora, što je dovelo do neslaganja sa predstavnicima SAD-a, koji su željeli jaču ulogu ove organizacije. Na kraju, bilo je odlučeno da će OSCE nadgledati izbore na način koji bude odlučen u OSCE-u, kao i da će isti voditi pripreme i izbore.¹¹⁸

Konačnice Aneksa 3

Finalni Aneks 3 prepostavlja¹¹⁹:

- Jedinstveni izborni sistem u Bosni i Hercegovini.

¹¹⁷ Holbrooke, Richard. *Završiti rat*. Sarajevo: TKP Šahinpašić, 1998. str. 276

¹¹⁸ Holbrooke, Richard. *Završiti rat*. Sarajevo: TKP Šahinpašić, 1998. str. 290

¹¹⁹ Begić, Kasim I. *Bosna i Hercegovina: od Vanceove misije do Daytonskega sporazuma: (1991–1996)*. Sarajevo: Bosanska knjiga, 1997. str. 284

- Znatno veće učešće OSCE-a u izbornom procesu – verifikacija da li izbori mogu biti efektivni i da se pomogne stranama u stvaranju potrebnih uvjeta za izbore (ukoliko bude potrebno).
- Neposredne izbore za jedno vijeće, shodno dokumentima iz Kopenhagena, Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine.
- Svaki građanin Bosne i Hercegovine koji je punoljetan, odnosno koji je napunio osamnaest godina, a čije se ime pojavljuje na popisu stanovništva iz 1991. godine za Bosnu i Hercegovinu, ima pravo da glasa u skladu s izbornim pravima i propisima.

ANEKS 2: SPORAZUM O MEĐUENTITETSKOJ LINIJI RAZGRANIČENJA I RELEVANTNIM PITANJIMA

Jedno od najvažnijih pitanja za koje je bilo potrebno pronaći rješenje je bilo pitanje linije razgraničenja između entiteta. Također, potrebno je bilo riješiti i ključna teritorijalna pitanja. Pored mape entiteta, 13. dan pregovora, definisana su ključna teritorijalna pitanja: Sarajevo, Brčko i Posavski koridor, Goražde, Posavski džep, Srebrenica, Žepa i Bosanski Novi.¹²⁰ Od ovih područja, najkritičniji za postizanje dogovora bili su Goražde, Sarajevo i Brčko. Dat ćemo analizu hronološkog toka pregovora za sljedeća pitanja iz Aneksa 2:

- Goražde,
- Sarajevo,
- Međuentitetska linija razgraničenja (u okviru koje će se obuhvatiti i Brčko).

GORAŽDE

Teritorijalno pitanje u vezi sa Goraždom je bilo potrebno riješiti u smislu da se stvorи održiva kopnena veza između ovog grada i Sarajeva.

Oficirski klub – “Salveta shuttle”

Pregovori oko Goražda su počeli 16. novembra, u Oficirskom klubu u *Wright-Pattersonu*¹²¹. Za jednim stolom u klubu su sjedili Holbrooke, Chris Hill i Milošević, dok su za drugim stolom bili

¹²⁰ Holbrooke, Richard. *Završiti rat*. Sarajevo: TKP Šahinpašić, 1998. str. 273

¹²¹ Idem str. 280

John Menzies (tadašnji američki ambasador u Bosni i Hercegovini), Rosemarie Pauli (Holbrookeov izvršni pomoćnik) i Haris Silajdžić. Nakon što je Silajdžić odbio da se pridruži Miloševiću za istim stolom, uslijedila je posebna vrsta diplomatije i u smislu pregovorjanja koja će kasnije biti poznata kao "salveta shuttle". Naime, Milošević je na "salveti" počeo crtati mapu područja između Sarajeva i Goražda, ponudivši po kilometar s obje strane. Silajdžić je odgovorio Miloševiću nacrtavši svoju mapu sa širim koridorom. Scena razmjenjivanja salveta sa nacrtanim "mapama" rute koja povezuje Sarajevo i Goražde se nastavila, sve dok se kasnije pregovarači nisu odlučili pridružiti jedan drugom za stolom. Ipak, Milošević i Silajdžić nisu uspjeli pronaći rješenje u oficirskom klubu.

Mehanička scena

U pronalaženje ove "rute", te večeri se koristila "Mehanička scena", sistem vrijedan 400.000. dolara, u kojem je cijeli teritorij Bosne i Hercegovine bio snimljen u tri dimenzije¹²². Nakon što su Holbrooke, general Clark i Milošević putem ovog sistema "letili" između Sarajeva i Goražda, Milošević je ponudio koridor dug tri kilometra kroz planinski teren. Isti je bio odbijen jer je bio previše "uzak", iz razloga što je s okolnih brda bio jasan pogled na put, što je značilo da se nije mogao braniti. Kao odgovor, Clark je nacrtao koridor čija je širina iznosila 8,3 kilometra, koji se pružao od grebena do vrhova, što je znatno umanjilo područja na kojima je put bio izložen direktnoj vatri s vrhova. Nakon Clarka, Milošević je ponudio znatno izmijenjenu, proširenu verziju rute između Goražda i Sarajeva. Ovaj put je kasnije bio nazvan "Clarkov koridor" ili "viski put" (zbog konzumiranja viskija tu noć¹²³).

Dan poslije, kada su članovi delegacije Republike Bosne i Hercegovine pregledali ovu mapu, istu nisu prihvatili. Željeli su dvije izmjene¹²⁴:

- Više zemlje južno od Goražda – zemlja na južnoj obali Drine,
- Čvrsto uvjeravanje SAD-a da će put biti asfaltiran (Clark je izvjestio da će inžinjeri IFOR-a izgraditi put na ljeto).

Rješavanje pitanja Goražda se nastavilo četiri dana kasnije, na sastanku Miloševića i Silajdžića, uz prisustvo Chrisa Hilla. Premijer Silajdžić je od Miloševića tražio da Ustikolina i Varoš u blizini Goražda pripadnu Federaciji. Na kraju Milošević je pristao da Federaciji ustupi komad zemlje na južnoj obali Drine te je tim Goražde bilo dogovorenno.

¹²² Holbrooke, Richard. *Završiti rat*. Sarajevo: TKP Šahinpašić, 1998. str. 283

¹²³ Idem str. 285

¹²⁴ Idem str. 286

SARAJEVO

Pitanje Sarajeva je već bilo pokrenuto 2. i 3. novembra kada se Jim Pardew (direktor za Balkan – Ministarstvo odbrane) sastao sa predstavnicima bosanskih Srba (na čelu sa Krajišnikom) u cilju saznanja njihovih stavova. Krajišnik je predložio da se Sarajevo podijeli te da se aerodrom pomakne kako bi teren na kome se nalazi postao novi srpski centar. Njegov prijedlog su članovi delegacije SAD-a smatrali nerealnim¹²⁵.

D.C. model

Petog novembra se nastavila rasprava. Bosanski Muslimani su imali jasan stav da žele "jedinstveno Sarajevo kao glavni grad" (što je podržavao Clinton), međutim u tom momentu nije izgledalo da će se to moći postići.¹²⁶ Umjesto toga je bila ponuđena "alternativa" za Sarajevo. Tu se radilo o modelu sličnom "District of Columbia"¹²⁷, ili "federalnom modelu" u kome Sarajevo ne bi pripadalo ni Federaciji ni Republici Srpskoj. Prema navedenom, Sarajevo bi postalo nezavisna enklava u kojoj bi na vlasti bili predstavnici sve tri etničke grupe, a "Federalni distrikt Sarajevo" bi imao gradonačelnika, čija bi se pozicija rotirala u smislu da na istom mjestu budu predstavnici sve tri etničke skupine. Članovi bosanske delegacije Haris Silajdžić i Muhamed Šaćirbegović su bili zainteresovani za ponuđeni "federalni model" Sarajeva, ali pod uslovom da Bošnjaci budu većina u svim zajedničkim komisijama.

Owen i njegovi saradnici će u to ime razraditi nacrt Sarajeva kao autonomnog grada da bi se kasnije nastavilo sa pregovorima oko iste teme. Sljedećeg jutra nastavljeni su radovi oko D.C. modela, te su Owen, Pardew i Miriam Sapiro napravili plan od deset tačaka za Sarajevo¹²⁸.

Ovaj model je sadržavao komponente:

- Gradsko vijeće,
- Rotiranje gradonačelnika,
- Jedinstvena policija,
- Lokalna kontrola obrazovnih, kulturnih i vjerskih aktivnosti – i demilitarizacija cijelog grada.

¹²⁵ Holbrooke, Richard. *Završiti rat*. Sarajevo: TKP Šahinpašić, 1998. str. 245

¹²⁶ Idem str. 249

¹²⁷ Područje na sjeveru SAD-a organizovano na svojstven način

¹²⁸ Holbrooke, Richard. *Završiti rat*. Sarajevo: TKP Šahinpašić, 1998. str. 250

Isti plan je nešto kasnije tog dana od strane Hilla, Owena i Holbrookea bio priložen Miloševiću na uvid. Milošević se usprotivio ovom prijedlogu govoreći kako "zajednički grad" treba da uključi ogroman stepen saradnje koji u tom momentu strane nisu pokazivale, te je naveo da je potrebna apsolutna politička jednakost između etničkih skupina u Sarajevu kako bi se uzeo u obzir ovaj plan.¹²⁹

Na 8. dan pregovora, došlo je do rasprave oko Sarajeva između Izetbegovića i Krajišnika. Nakon što je Izetbegović iznio jasan stav da i dalje želi "jedinstveno Sarajevo", Krajišnik je burno reagovao govoreći kako se nikad neće odreći zemlje na kojoj je živio cijeli život.¹³⁰

Napuštanje D.C. modela – Jedinstveno Sarajevo

U subotu, 18. novembra, konkretniji pregovori u vezi sa pitanjem Sarajeva su počeli. Nakon što je Milošević odlučio odustati od D.C. modela, iscrtao je novu mapu Sarajeva koju je predstavio Hillu, Holbrookeu i Clarku. Prema njegovoj mapi, većina Sarajeva bi pripala Federaciji, osim Grbavice koja bi ostala pod srpskom kontrolom. Chris Hill se odmah usprotivio ovom prijedlogu govoreći Miloševiću da Sarajevo nije čitav grad bez Grbavice. Milošević je na ovo reagovao govoreći "dajem vam Sarajevo".¹³¹

Nakon razgovora sa Miloševićem, Hill i Holbrooke su otišli do Izetbegovića kako bi dobili njegovo mišljenje na Miloševićev prijedlog. Izetbegović je odbio prihvati ovu mapu govoreći kako "Sarajevo ne može postojati bez Grbavice". Američki tim se nakon toga vratio u Miloševićev apartman u cilju iscrtavanja nove mape Sarajeva. Nešto kasnije, nakon što se Clarku, Hillu, Holbrookeu pridružio Christopher, Amerikanci su odlučili podržati Izetbegovićev zahtjev za Grbavicu i brda iznad grada.

Dan poslije, Hill, Silajdžić i Milošević su nastavili raspravu. Nakon što je Silajdžić odbio prihvati Miloševićevu mapu koja nije obuhvatala Grbavicu, Hill je povukao liniju koja je

¹²⁹ Silajdžić i Šaćirbegović su prethodno predlagali muslimansku većinu u Sarajevu. Vidjevši Miloševićevu reakciju, Holbrooke je "pocijepao" Owenov plan i rekao Miloševiću kako će se vratiti prvobitnom prijedlogu "nepodijeljenog" Sarajeva. Iako su Silajdžić i Milošević u ovoj fazi pregovora imali različite stavove u vezi sa pitanjem Sarajeva, potrebno je navesti da su u suprotnom imali jedinstven stav oko pitanja sankcija (kojim je bila podvrgnuta Savezna Republika Jugoslavija), oko kojeg se raspravljalo taj dan, te se došlo do zajedničkog zaključka da treba pustiti neograničen dotok gasa i Bosni i Hercegovini i SRJ.

¹³⁰ Holbrooke, Richard. *Završiti rat*. Sarajevo: TKP Šahinpašić, 1998. str. 257

¹³¹ Idem str. 291

oduhvatala Grbavici, govoreći: "Ovo je naša linija, američka linija".¹³² Milošević je ovo prihvatio. Pored Grbavice, Silajdžić je tražio i zemlju koja gleda na grad kako nikad ne bi bila korištena za artiljerijske i minobacačke napade na Sarajevo. Kao i kod Grbavice, Milošević je prihvatio i ovaj Silajdžićev zahtjev što je i rezultiralo postignutim dogovorom, odnosno "jedinstvenim" Sarajevom.

MEĐUENTITETSKA LINIJA RAZGRANIČENJA

Prvi pregovori licem u lice oko mapa u Daytonu su počeli u srijedu, 8. novembra. U cilju pokretanja pregovora oko teritorije, predstavnici SAD-a su organizovali veliki sastanak sa sve tri strane u Sobi B-29, gdje su bile sakupljene velike mape za diskusiju. Članovi delegacije Republike Bosne i Hercegovine su taj dan predstavili svoju **mapu sa 60% teritorije**¹³³. Istu su bosanski Srbi odbacili. Sastanak koji je trajao šest sati nije proizveo nikakav rezultat.

Teritorij Federacije 19. novembra povećan na 55%

Nastavak pregovora oko međuentitetske linije razgraničenja je počeo 19. novembra. Naime, tim iz Agencije za mapu u Sekretarijatu odbrane SAD-a je odredio da Federaciji pripadne 55% teritorije Bosne i Hercegovine, što je bilo dogovorenog povećanje od oko pet procenata tokom prvih osamnaest dana u Daytonu prema stanju na bojištu¹³⁴. Iako je prema Planu Kontakt grupe iz 1994. godine, dogovoren omjer 51%–49% (Federacija i Republika Srpska), predstavnici SAD-a su odlučili da pokušaju zadržati 55% teritorije za Federaciju. Isti dan su članovi delegacije SAD-a Izetbegoviću i Silajdžiću predstavili grafikone sa novim procentom razgraničenja između entiteta. Nešto kasnije, Milošević je u posjeti Izetbegoviću uočio vrh postera (kojeg je Izetbegović zadržao) na kojem je pisalo "Teritorija Federacije povećana sa 50% na 55% za vrijeme Dejtonskih

¹³² Holbrooke, Richard. *Završiti rat*. Sarajevo: TKP Šahinpašić, 1998. str. 298

¹³³ Idem str. 256

¹³⁴ Idem str. 294

razgovora"¹³⁵. Nakon saznanja o novim procentima, Milošević je Holbrookeu rekao da neće moći dati više od 51% za teritoriju Federacije.

Vraćanje procenata sa 55–44 na 51–49

Nakon što je Milošević odbio prihvati povećanje teritorije za Federaciju na 55%, ponudio je rješenje kako vratiti procente na 51–49. Naime, Milošević je tražio proširenje Posavskog koridora od pet do šesnaest kilometara (koridor koji je Izetbegović nastojao smanjiti na trideset pet metara širok prolaz ispod Željezničkog mosta do susjednog Brčkog – Holbrooke)¹³⁶. Njegov prijedlog je bio odbačen, a u nastavku dana su general Clark i vojni stručnjaci za mape radili na tome kako da izmijene procente na 51–49.

Poslije finaliziranja dogovora oko Sarajeva (Silajdžić – Milošević), Silajdžić je nakon konsultacije s Izetbegovićem i njegovim stručnjakom za mape u 2:30 ujutro stigao u konferencijsku sobu (u kojoj su već bili prisutni Christopher, Hill, Clark, Holbrooke i Milošević), kako bi se nastavili pregovori oko procenata. Nakon više od dva sata rasprave oko mape, Silajdžić je došao do rješenja kako da se postigne ciljani procenat. Naime, na mapi je iscrtao veliko područje u obliku jajeta, južno od Ključa u zapadnoj Bosni (uzeto u nedavnoj hrvatskoj ofanzivi), koje je ponudio da pripadne Republici Srpskoj. Milošević je prihvatio Silajdžićev prijedlog te je dogovor bio sklopljen oko 4:00, ujutro (mir od trideset sedam minuta¹³⁷). S obzirom da ovom dogovoru nisu prisustvovali Hrvati, Hill je kasnije došao sa ministrom vanjskih poslova Republike Hrvatske Mate Granićem kako bi izvršio uvid u prethodno dogovorenog. Uvidjevši novu mapu Granić, a nešto kasnije i Šušak (ministar odbrane Hrvatske) su odbili prihvati istu, navodeći kako su tu teritoriju (koju je Silajdžić predložio da pripadne Republici Srpskoj) osvojili Hrvati.

Nakon odbijanja ponuđenog rješenja od strane članova delegacije Republike Hrvatske, Holbrooke je predložio da se raspodijeli "ono što se daje"¹³⁸ podjednako između Hrvata i Bošnjaka.

Nastavak pregovora oko procenata – 20. dan pregovora

¹³⁵ Idem str. 295

¹³⁶ Holbrooke, Richard. *Završiti rat*. Sarajevo: TKP Šahinpašić, 1998. str. 296

¹³⁷ Idem str. 299

¹³⁸ Idem str. 300

Kako bi podstakli sve delegacije da se nastavi rasprava oko procenata, američki predstavnici SAD-a u Daytonu su dan poslije odlučili pozvati tadašnjeg predsjednika SAD-a Billa Clintonu, u cilju da obavi dva razgovora, jedan sa Tuđmanom a drugi s Izetbegovićem. Također je bio uključen i Carl Bildt koji je obavio razgovor sa sva tri predsjednika, govoreći im da "ne očekuju bolji dogovor u Evropi"¹³⁹. U telefonskom razgovoru sa Tuđmanom, Clinton je rekao predsjedniku Republike Hrvatske da vrati mali procenat teritorije¹⁴⁰ kako bi se mapa usaglasila sa teritorijalnim konceptom 51–49. Nešto poslije, uslijedila su tri sastanka:

- Sastanak sa Tuđmanom – na kojem je Tuđman obavijestio Holbrookea i Christophera da će uputiti njegove pregovarače da se odreknu 75% procenata zemlje da bi se dobio omjer 51–49, uz dva uslova: da se bosanski Muslimani moraju odreći dijela svoje zemlje i da se mora vratiti barem dio Posavine.
- Sastanak sa Silajdžićem i Izetbegovićem – u cilju da se odreknu jednog procenta zemlje (navodeći šta im je prethodno Tuđman rekao). Oni su to odbili.
- Sastanak sa Miloševićem – u cilju da vrati dio Posavskog džepa Federaciji – na što je i pristao.

Nakon što je dio Posavskog džepa bio vraćen Federaciji, te nakon što je Tuđman dao dovoljno zemlje Republici Srpskoj, procenat na mapi je bio 52–48¹⁴¹. Iz razloga što su određeni predstavnici delegacije iz Republike Bosne i Hercegovine i dalje odbijali dati jedan procenat zemlje drugom entitetu, Christopher i Holbrooke su posjetili Izetbegovića i Silajdžića, te im postavili ultimatum govoreći da moraju imati odgovor za sat. Tačno sat kasnije (11:30), član delegacije Republike Bosne i Hercegovine Muhamed Šaćirbegović je zaustavio Johna Kornbluma (zamjenik pomoćnika državnog sekretara SAD-a za evropska i kanadska pitanja), i rekao mu da će se prihvati da se jedan procenat da drugom entitetu, ali da se zauzvrat dobije Brčko. Kornblum je odbio ovaj zahtjev. Zbog toga što u tom trenutku dogovor nije bio na pomolu, američki tim pregovarača je priložio Šaćirbegoviću, Tuđmanu i Miloševiću, nacrt izjave o neuspjehu¹⁴² (koja je trebala biti objavljena sljedećeg jutra).

Zatvaranje pregovora (zadnji dan) 21. novembra

Idućeg jutra, Milošević je poslije sastanka sa Tuđmanom predložio Holbrookeu i Christopheru da on i Tuđman potpišu sporazum bez Izetbegovića, kojem bi ostalo otvoreno da naknadno potpiše isti. Nakon što su ovaj prijedlog Christopher i Holbrooke odbili, Milošević je

¹³⁹ Holbrooke, Richard. *Završiti rat*. Sarajevo: TKP Šahinpašić, 1998. str. 300

¹⁴⁰ Idem str. 302

¹⁴¹ Idem str. 303

¹⁴² Idem str. 305

rekao da "će preći zadnji kilometar zbog mira", te da će se složiti za arbitražu o Brčkom za jednu godinu od tog dana¹⁴³. Milošević je odmah i predložio da Christopher, nakon godinu dana, odluči o Brčkom. Christopher odgovora da on lično ne može biti arbitar te da će se taj zadatak povjeriti Robertu Owenu. Uslijedile su posjete od strane članova Američkog tima:

- Tuđmanu – obavijest o tome šta je Milošević predložio,
- Izetbegoviću – novostima da će se Milošević složiti oko arbitraže za Brčko.

Izetbegović je prihvatio Miloševićev prijedlog za Brčko, Christopher i Holbrooke su se sastali sa generalom Clarkom i Šaćirbegovićem kako bi razradili konačne detalje za omjer 51%–49%.¹⁴⁴ Posljednju prepreku potpisivanju sporazuma tog dana su predstavljali bosanski Srbi, koji su nakon izvršenog uvida u Mapu entiteta, obavijestili pregovarače da neće staviti potpis na sporazum. Ta prepreka je riješena na način da je Milošević obećao članovima američke delegacije da će imati potpise od strane bosanskih Srba u naredna dvadeset i četri sata (po povratku u Beograd)¹⁴⁵. Bosanski Srbi, zajedno sa Karadžićem, potpisali su sporazum dan nakon Miloševićevog povratka u Beograd.

Konačnica – Aneks 2

Sporazumom o međuentitetskoj liniji razgraničenja utvrđeno je¹⁴⁶:

- Unutrašnje teritorijalno razgraničenje Bosne i Hercegovine, shodno ustavnom određenju da Bosna i Hercegovina u svom sustavu ima dva entiteta, Federaciju BiH i Republiku Srpsku.
- Unutrašnje granice između entiteta odnosno međuentitetska linija je definirana na karti razmjere 1:50.000, u dodatku kao integralnom dijelu Sporazuma.
- Da "strane" mogu prilagoditi međuentitetsku liniju na terenu samo uz uzajamni pristanak, uz obavezu da se konsultuju sa komandantom Multinacionalnih snaga (IFOR).
- Formiranje zajedničke komisije, po partitetnom principu, sa zadatkom da pripremi jedan dogovoren tehnički dokument koji će sadržavati precizan opis međuentitetske granične linije.

¹⁴³ Idem str. 307

¹⁴⁴ Holbrooke, Richard. *Završiti rat*. Sarajevo: TKP Šahinpašić, 1998. str. 308

¹⁴⁵ Idem str. 310

¹⁴⁶ Begić, Kasim I. *Bosna i Hercegovina: od Vanceove misije do Daytonskega sporazuma: (1991–1996)*. Sarajevo: Bosanska knjiga, 1997. str. 303

U odnosu na mapu Kontakt grupe

Najveća teritorijalna odstupanja prema mapi Kontaktne grupe su istočna Bosna i Posavina koje su međuentitetskom linijom pripale Republici Srpskoj, u odnosu na zapadnu Bosnu koja je međuentitetskom linijom ušla u područje Federacije BiH. Također Sarajevo, koje je prema Planu Kontakt grupe imalo status zasebnog područja, pripalo je Federaciji.¹⁴⁷

Brčko

Za područje Brčkog, prema sporazumu, predviđena je obavezujuća arbitraža¹⁴⁸. To znači da unutrašnje granice Federacije BiH i Republike Srpske na ovom području nisu utvrđene i da je predmet spora upravo dio međuentitetske linije. Arbitražni tribunal, koji svoju odluku treba donijeti ne kasnije od godinu dana nakon stupanja na snagu sporazuma, sastoji se od po jednog arbitra iz Federacije BiH i Republike Srpske, i trećeg arbitra, kao predsjedavajućeg, koji će se imenovati sporazumno naimenovanim arbitrara, ili od strane predsjednika Međunarodnog suda pravde.¹⁴⁹

Ceremonija 21. 11. 1995. godine

Ceremonija o postignutom sporazumu u Daytonu je počela u 15:00 sati, u istoj sobi u *Hope* centru gdje su počeli pregovori 21 dan prije. Redoslijed obraćanja novinarima, kolegama i javnosti je bio sljedeći: Christopher, Carl Bildt, Igor Ivanov, Milošević, Izetbegović, Holbrooke. Predsjednik SAD-a Bill Clinton je također tog jutra u 11:40 izdao saopćenje iz *Rose Gardena* kako je postignut sporazum u Daytonu¹⁵⁰. Izdvojiti ćemo sljedeće izjave:

Izetbegović:

Nakon što je ovaj dan Izetbegović nazvao historijskim danom za Bosnu i Hercegovinu i ostatak svijeta jer će rat biti zamijenjen mirem, Izetbegović je dodao:

¹⁴⁷ Begić, Kasim I. *Bosna i Hercegovina: od Vanceove misije do Daytonskega sporazuma: (1991–1996)*. Sarajevo: Bosanska knjiga, 1997. str. 305

¹⁴⁸ Idem str. 303

¹⁴⁹ Idem str. 303

¹⁵⁰ Holbrooke, Richard. *Završiti rat*. Sarajevo: TKP Šahinpašić, 1998. str. 309

*A mom narodu kažem da ovo možda nije pravedan mir, ali je pravedniji nego nastavak rata. U situaciji kakva jeste i u svijetu kakav jeste, bolji mir i nije mogao biti postignut. Bog je naš svjedok da smo učinili sve što je u našoj moći kako bi bio umanjen razmjer nepravde za naš narod i našu zemlju.*¹⁵¹

Holbrooke:

Sporazumi i teritorijalni dogovori ovdje danas potpisani ogroman su korak naprijed, najveći otkako je rat počeo. Ali, ispred nas leži isto toliko srčan zadatak: implementacija. Na svakoj stranici mnogih komplikovanih dokumenata i aneksa potpisanih ovdje danas kriju se izazovi za sve strane da odbace njihova neprijateljstva, njihove razlike koje su još otvorene rane. Imamo mir na papiru. Naš sljedeći i najveći izazov je uraditi sve i da uspije.

*Za sve nas bio je ovo dug i krivudav put i još nije pređen – daleko od toga. Ogromne teškoće i prepreke koje smo proživjeli u Daytonu posljednjih dvadeset i jedan dan, a posebno posljednjih nekoliko dana, samo služe da nas podsjetite koliko mnogo posla stoji pred nama. Obećajmo, stoga da će se ovaj dan u Daytonu dugo pamtitи kao dan kada su se Bosna i njeni susjedi iz rata okrenuli ka miru.*¹⁵²

Clinton iz Rose Gardena:

*Poslije skoro četiri godine, dvije stotine i pedeset hiljada ubijenih, dva miliona izbjeglih i grozota koje su užasnule ljude širom svijeta, narod u Bosni konačno ima šansu da iz užasa rata uđe u obećanje mira.*¹⁵³

Pozivajući narod a posebno Kongres da podrže sporazum o američkim trupama, Clinton je dodao:

*Sada kada je postignut detaljan dogovor, NATO će brzo kompletirati svoj plan za IFOR. Američko vođstvo, zajedno sa našim saveznicima, treba da ovaj mir učini stvarnim i trajnim. Sada su na kocki naše vrijednosti, naši interesi i naše vođstvo u svijetu.*¹⁵⁴

Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini je potписан 14. 12. 1995. godine, u Parizu. Ceremonija potpisivanja sporazuma je bila održana u Jelisejskoj palači. Iza dugog stola, za

¹⁵¹ Idem str. 311

¹⁵² Idem str. 311

¹⁵³ Holbrooke, Richard. *Završiti rat.* Sarajevo: TKP Šahinpašić, 1998. str. 309

¹⁵⁴ Idem str. 309

kojem su sjedili balkanski predsjednici, stajali su: predsjednici Jacques Chirac i Bill Clinton, njemački kancelar Kohl, premijer Major i premijer Chernomyrdin (umjesto Borisa Yeltsina).

TREĆI DIO

3. Treći dio: Period nakon Dejtonskog sporazuma: Kratak prikaz nekih od dešavanja odnosno aktivnosti nakon parafiranja Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, u relaciji sa njegovom implementacijom.

Uvod

Pored toga što se potpisivanjem Dejtonskog sporazuma postigao mir (prvi korak), potrebno je bilo konsolidovati isti, što je bila naredna (dosta kompleksnija) faza mirovnog procesa.¹⁵⁵

U Daytonu su bili postavljeni visoki standardi za provedbu svakog od aneksa, odnosno segmenata mirovnog sporazuma. Da bi se to postiglo, potrebna je bila jaka politička volja potpisnika ovog sporazuma, kao i pojačani nastavljeni pritisak (kao u *Wright-Pattersonu*) od strane međunarodne zajednice. Potvrda ovome, također dolazi iz Clintonovog saopćenja preko CNN-a da je postignut sporazum, u kojem je govorio o važnosti ispunjavanja svih obaveza SAD-a i drugih država, kao i korelacije između pritiska međunarodne zajednice i implementacije mirovnog sporazuma.¹⁵⁶

U zadnjem dijelu rada osvrnut ćemo sa na neka od dešavanja (aktivnosti) nakon propitivanja mirovnog sporazuma, koja su bila u relaciji sa samom njegovom implementacijom. Napraviti ćemo kratak osvrt na sljedeće:

- Dobijanje podrške javnosti i Kongresa za slanje trupa u Bosnu i Hercegovinu,
- Ujedinjenje Sarajeva,
- Izbori – OSCE,

¹⁵⁵ Begić, Kasim I. *Bosna i Hercegovina: od Vanceove misije do Daytonskog sporazuma: (1991–1996)*. Sarajevo: Bosanska knjiga, 1997. str. 313

¹⁵⁶ Idem str. 314

- Zadatak usklađivanja ustava entita s Ustavom Bosne i Hercegovine,
- Pitanje uklanjanja Karadžića,
- Carl Bildt i Admiral L. Smith,
- Diplomske inicijative (neki od sastanaka i posjeta nakon potpisa Dayton)

Dobijanje podrške Kongresa SAD-a i javnosti za slanje vojske u Bosnu i Hercegovinu

Dan poslije parafiranja sporazuma, Holbrooke je u posjeti tadašnjem predsjedniku SAD-a Billu Clintonu u Bijeloj kući naznačio važnost dva pitanja koje je bilo potrebno adresirati. Prvo pitanje se odnosilo na hapšenje Mladića i Karadžića (neriješeno pitane iz Dayton), dok je drugo bilo dobijanje podrške javnosti i Kongresa za slanje vojske u Bosnu i Hercegovinu¹⁵⁷. Clinton, kao i potpredsjednik SAD-a Al Gore dijelili su zajednički stav sa Holbrookeom o tome kako je bilo potrebno dobiti podršku Kongresa (unutar kojeg je bilo protivljenja) i javnosti (70% ispitane javnosti je bilo protiv slanja trupa), kako bi se nastavila implementacija vojnog aspekta mirovnog sporazuma. U skladu s tim, pokrenuta je bila intenzivna javna kampanja od strane Clinton-a i njegovih saradnika, dok su u decembru bile organizovane dvije velike kongresne delegacije za Balkan. Skoro 70% članova Predstavničkog doma (15% od cijelog Doma) bili su u posjeti Bosni i Hercegovini, nakon koje su svi zauzeli stav da treba dati podršku za slanje trupa¹⁵⁸. Dan prije ceremonije u Parizu, Kongres je izglasao razmještaj vojske, a 16. decembra, general Joulwan je izdao naređenje za pokret trupa NATO-a i drugih snaga u Bosni i Hercegovini.¹⁵⁹

Ujedinjenje Sarajeva

¹⁵⁷ Holbrooke, Richard. *Završiti rat.* Sarajevo: TKP Šahinpašić, 1998. str. 316

¹⁵⁸ Idem str. 317

¹⁵⁹ NATO je morao uputiti 60.000 trupa što je bio i najveći pokret trupa u Zapadnoj Evropi od Drugog svjetskog rata

Ujedinjenje Sarajeva u okviru Federacije, devedeset dana nakon uspostavljanja IFOR-a, bio je prvi veliki politički rok Dejtonskog sporazuma.¹⁶⁰ Uzimajući u obzir dio Sarajeva (Grbavica) u kome se nije podudarala linija prekida vatre sa međuentitetskom linijom, sprovedba ujedinjenja, odnosno implementacije ovog aspekta mirovnog sporazuma, bila je osporavana od vojnog i političkog vrha bosanskih Srba. Dan nakon što je bio potpisani Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini, tadašnji predsjednik Narodne skupštine Republike Srpske Momčilo Krajišnik je izjavio:

... da će Srbi ostati u srpskom Sarajevu, sa svojom vlašću, te da ne mogu Muslimani i Hrvati, ni Federacija nametnuti vlast jednom narodu...¹⁶¹

Nakon što je Jacques Chirac u svom pismu B. Clintonu izrazio zabrinutost zbog ove situacije u Sarajevu, premijer H. Silajdžić je 30. 11. 1995. godine u Washingtonu pružio uvjerenje:

Da se desetine hiljada Srba ne trebaju plašiti za svoju sigurnost i da će imati zaštitu kao i svaki drugi građanin Sarajeva.¹⁶²

Također, tokom dvije sedmice prije ujedinjenja Sarajeva, vode bosanskih Srba upućivali su naredbe bosanskim Srbima u Sarajevu da spale svoje stanove prije nego što ih napuste. U to vrijeme, (smatrajući da IFOR treba odigrati glavnu ulogu u sprečavanju paljenja stanova), Holbrooke je u svom obraćanju Washingtonu insistirao na akciji, ukazujući na klauzulu "srebreni metak" iz Dayton koja IFOR-u daje pune ovlasti.¹⁶³

Dejtonski rok ujedinjena Sarajeva je bio ispoštovan – Dan reintegracije Grbavice 19. 3. 1996. godine.

Karadžić – SDS – Izborni proces

Kako bi se nastavila implementacija Dejtonskog sporazuma u Bosni i Hercegovini, bilo je potrebno riješiti pitanje hapšenja Karadžića, čiji status kao slobodne osobe je značio odgadjanje ili

¹⁶⁰ Holbrooke, Richard. *Završiti rat*. Sarajevo: TKP Šahinpašić, 1998. str. 336

¹⁶¹ Begić, Kasim I. *Bosna i Hercegovina: od Vanceove misije do Daytonskog sporazuma: (1991–1996)*. Sarajevo: Bosanska knjiga, 1997. str. 320

¹⁶² Begić, Kasim I. *Bosna i Hercegovina: od Vanceove misije do Daytonskog sporazuma: (1991–1996)*. Sarajevo: Bosanska knjiga, 1997. str. 317

¹⁶³ Holbrooke, Richard. *Završiti rat*. Sarajevo: TKP Šahinpašić, 1998. str. 338

poraz Dayton¹⁶⁴. Dok su organizacije za ljudska prava i neki članovi *State Depertmenta* (John Shattuck i Madeleine Albright), insistirali na akciji hapšenja Karadžića, NATO je okljevao upozoravajući na gubitke i srpsku osvetu ako dođe do operacije hapšenja, također tvrdeći da to ne spada u misiju IFOR-a.

U posjeti Sarajevu, 16. 7. 1996. godine, Holbrooke je organizovao sastanak sa Robertom Frowickom (zaduženim za vođenje misije OSCE-a, koji je imao ovlaštenje da proglaši svaku stranku ili pojedinca "nepoželjnim"). Sporno pitanje se odnosilo na SDS, koji je imao veliku ulogu u pripremama izbornog procesa, ali koji je u isto vrijeme predstavljao prepreku izbornom procesu sa svojim ponašanjem, što je aktueliziralo pitanje uklanjanja SDS-a. Holbrooke je isti dan organizovao sastanak s Izetbegovićem¹⁶⁵ na kojem ga je upoznao s istom situacijom te mu je izložio moguće scenarije:

- Diskvalifikovanje SDS-a u izbornom procesu,
- Uklanjanje Karadžića sa vlasti.

Izetbegović je više bio za opciju uklanjanja Karadžića sa vlasti, iz razloga što bi diskvalifikovanje SDS-a moglo za rezultat imati bojkot¹⁶⁶. Dana 18. 7. 1996. godine, na sastanku u Beogradu na kojem su prisustvovali Milošević, A. Buha, Krajišnik i Holbrooke, potpisani je sporazum da se Radovan Karadžić ukloni iz svih javnih i privatnih aktivnosti, uključujući dva službena položaja – predsjednik Republike Srpske i predsjednik SDS-a.¹⁶⁷ Ovo uklanjanje je obuhvatalo i aktivnosti kao što su Karadžićeve pojavljivanje na televiziji, korištenje plakata sa njegovim likom, koje bi se smatralo kršenjem odredbe o prestanku svih njegovih "javnih aktivnosti".

Izbori

Pitanje u vezi s izborima koje nije bilo riješeno u vrijeme pregovora u Daytonu je glasilo: ko će biti na čelu OSCE-a? Kako bi se i to adresiralo, dan prije potpisivanja Dejtonskog sporazuma, Holbrooke se sastao sa francuskim ministrom vanjskih poslova De Charettom¹⁶⁸. Obojica su smatrali kako njihovi sudržavljeni trebaju biti na čelu ove organizacije te nisu postigli dogovor. Dan

¹⁶⁴ Idem str. 339

¹⁶⁵ Idem str. 342

¹⁶⁶ Holbrooke, Richard. *Završiti rat*. Sarajevo: TKP Šahinpašić, 1998. str. 343

¹⁶⁷ Idem str. 344

¹⁶⁸ Idem str. 321

poslije, Chirac i Clinton su odlučili da ta pozicija pripadne Amerikancu.

Dejtonski rok za održavanje izbora je bio šest do devet mjeseci od dana stupanja na snagu Sporazuma. Ispunjeni preduvjeti za održavanje izbora su za rezultat trebali imati slobodne, fer i demokratske izbore. Pod pritiskom da se izbori održe u roku iz Sporazuma, 14. 9. 1996. godine održani su izbori na višim nivoima. Isti su donijeli tročlano Predsjedništvo i Nacionalnu skupštinu, kako je ustanovljeno Dejtonskim sporazumom.

Prilikom donošenja odluke o danu izbora, tadašnji predsjedavajući OSCE-a F. Kotti je rekao da još ne postoje neophodni preduvjeti, ali da će se na tome raditi kako bi u vrijeme izbora postojali bar elementarni uslovi.¹⁶⁹

Imajući u vidu činjenicu da izbori u septembru 1996. godine, nisu bili slobodni i fer, zatim da je zabilježen visok stepen manipulacije kod registracije birača, te da nisu postojali elementarni preduvjeti iz čl. I Aneksa 3, misija OSCE-a je zaključila da se izborni proces ne može okončati u Dejtonskom roku i općinski izbori su odgođeni za 1997. godinu.¹⁷⁰

Usklađivanje ustava entiteta s Ustavom Bosne i Hercegovine

Usklađivanje ustava entiteta s Ustavom Bosne i Hercegovine predstavlja izuzetno značajan korak u provedbi mirovnog sporazuma, koje je također imalo strateški značaj za implementaciju ostalih aneksa za ukupni proces. Prema Ustavu Bosne i Hercegovine (čl. XII), obaveza entiteta je da, u roku od tri mjeseca nakon stupnja na snagu Ustava, izmijene svoje ustave da bi se osigurala saglasnost ustava entiteta s Ustavom Bosne i Hercegovine¹⁷¹. To je značilo da je rok za isto bio 14. 3. 1996. godine.

Na osnovu procesa usklađivanja, može se reći da je postojala bitna razlika i u pristupu i u stepenu usklađivanja između Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske. U prilog navedenom, Kasim I. Begić je u svojoj knjizi¹⁷² naveo:

... *Amandmani na Ustav Federacije BiH uključuju državni i ustavno-pravni kontinuitet Bos-*

¹⁶⁹ Begić, Kasim I. *Bosna i Hercegovina: od Vanceove misije do Daytonskega sporazuma: (1991–1996)*. Sarajevo: Bosanska knjiga, 1997. str. 329

¹⁷⁰ Begić, Kasim I. *Bosna i Hercegovina: od Vanceove misije do Daytonskega sporazuma: (1991–1996)*. Sarajevo: Bosanska knjiga, 1997. str. 331

¹⁷¹ Idem str. 324

¹⁷² Idem str. 325

ne i Hercegovine, kao i činjenicu da je Federacija u sastavu države BiH, dok Amandmani na Ustav Republike Srpske zadržavaju projektiranu ustavnu suverenost (...), a "iznuđeni" amandmani se, ni jezički ni sadržinski, zbog ovakvog pristupa, uopće ne uklapaju u osnovni ustavni tekst. Primjera radi, ni u preambuli ni u pojedinim odredbama se ne kaže ni da je Ustav Bosne i Hercegovine osnova za promjene Ustava Republike Srpske, a niti da je Republika Srpska u sastavu BiH.

Venecijanska grupa, čiji je zadatak bio da ocijeni kompatibilnost ustava entiteta s Ustavom Bosne i Hercegovine, 27. 6. 1995. godine, dostavila je svoje mišljenje o istom¹⁷³. U njemu, posebna pažnja se posvetila analizi kompatibilnosti ustava entiteta s Ustavom BiH u pogledu konstitutivnosti naroda. Naime, u Ustavu Bosne i Hercegovine jasno stoji da su Bošnjaci, Hrvati i Srbi konstitutivni narodi, dok se konstitutivnost naroda u ustavima entiteta reducira (u Federaciji na Hrvate i Bošnjače, a u Republici Srpskoj na Srbe).

Carl Bildt i admiral Smith

Nakon imenovanja dva najmoćnija reprezenta međunarodne zajednice u provedbi mirovnog sporazuma, očekivano je bilo da će implementacija Dejtonskog sporazuma krenuti pravim putem nakon pariških potpisa. Njihove prve izjave odmah nakon Pariza su glasile:

admiral L. Smith – 18. 12. u Zagrebu

Godina dana je dovoljna za vojni dio sporazuma, međutim, trebat će duži period da civilni urade svoj posao.¹⁷⁴

Carl Bildt – za *New York Times* (prema Oslobođenju 26. 12.)

Izgleda da vi precjenjujete moć visokog predstavnika, odnosno da u njegovoj moći nije da izvršava i uspostavlja, nego da posmatra i usklađuje.¹⁷⁵

Civilna implementacija je imala spor početak, zaostajući za vojskom, te je zbog toga Bildt bio kritikovan. Prema Holbrookeu, jedan od razloga sporog početka civilne implementacije je bio taj da Carl Bildt, kao visoki predstavnik, nije imao dovoljno novca i podrške, te je zbog toga bio prisiljen djelovati bez ureda ili telefona, dok je koristio lične mobitele kao primarno sredstvo komuniciranja¹⁷⁶. Holbrooke je također naveo kako je krivica spore civilne implementacije više ležala na

¹⁷³ Idem str. 328

¹⁷⁴ Begić, Kasim I. *Bosna i Hercegovina: od Vanceove misije do Daytonskega sporazuma: (1991–1996)*. Sarajevo: Bosanska knjiga, 1997. str. 320

¹⁷⁵ Idem str. 321

¹⁷⁶ Holbrooke, Richard. *Završiti rat*. Sarajevo: TKP Šahinpašić, 1998. str. 324

strukturama koje su nametnute visokom predstavniku, a posebno neuspjeh da mu se obezbijedi podrška IFOR-a, a ne u visokom predstavniku.

Zaključcima Vijeća za implementaciju mira, donesenim na zasjedanju u Bonu 10. 12. 1997. godine, detaljno su protumačena ovlaštenja visokog predstavnika, što je bilo od velikog značaja iz razloga što se visoki predstavnik suočavao (posebno na početku) sa brojnim pokušajima opstrukcije Dejtonskog sporazuma.¹⁷⁷

Kod pitanja IFOR-a, može se reći da je došlo do reduciranja mandata od strane njegovog zapovjednika admirala L. Smitha. Dana 18. 1. 1996. godine, na sastanku u Sarajevu, admirал L. Smith je Holbrookeu rekao da je protiv svakog prijedloga da se pomogne civilnom timu za implementaciju, te da mu je namjera (osim zaštite snaga), minimalistički pristup svim aspektima implementacije.¹⁷⁸ Također, iako je IFOR imao ovlaštenje da hapsi ratne zločince, zapovjednik Smith je u jednom javljanju na TV-u izjavio da nema ovlaštenje ikog da hapsi.

¹⁷⁷ Kurtćehajić, Suad, Ibrahimagić, Omer. *Politički sistem Bosne i Hercegovine. Knjiga 3.* Sarajevo: autori, 2007. str. 214

¹⁷⁸ Holbrooke, Richard. *Završiti rat.* Sarajevo: TKP Šahinpašić, 1998. str. 328

Diplomatske aktivnosti – Sastanci i posjete – neposredno nakon potpisivanja Dayton-a

22. 11. 1995. – Washington – sastanak Holbrookea i Clinton-a u Bijeloj kući – pitanja hapšenja Karadžića, Mladića i slanja trupa u Bosnu i Hercegovinu.

5.–6. 12. 1995. – Bruxelles – godišnji sastanak ministara vanjskih poslova NATO-a usmjeren najviše na Bosnu.

7. 12. 1995. - Budimpešta – sastanak ministara vanjskih poslova OSCE-a, u cilju uspostavljanja mehanizma za nadgledanje izbora u Bosni i Hercegovini.

8. 12. 1995. – London – konferencija na visokom nivou o implementaciji, da bi se razgovaralo o tome kako postupiti sa dijelovima Dayton-a koji se odnose na vojsku.

8. 12. 1995. – Sarajevo – sastanak Izetbegovića i Holbrookea – uklanjanje stranih snaga i elemenata.

14. 12. 1995. – Pariz – ceremonija potpisivanja Dejtonskog sporazuma.

13. 1. 1996. – Tuzla – kratka posjeta Clinton-a Bosni i Hercegovini – sastanak s Izetbegovićem i članovima njegove vlade, predstavnicima vodećih nevladinih organizacija i sa civilnim i vjerskim vođama Bosne i Hercegovine.

18. 1. 1996. – Sarajevo – sastanak Holbrookea sa zapovjednikom IFOR-a, admiralom Smithom –

pitanje pomoći IFOR-a civilnom timu za implementaciju kao i pitanje hapšenja ratnih zločinaca.

03. 2. 1996. – Sarajevo – Warren Christopher posjećuje Sarajevo.

16. 2. 1996. – Rim – prvi sastanak balkanskih predsjednika od potpisivanja Dayton.

17. 2. 1996. – Rim – početak prvog samita popuštanja uz prisustvo: Suzanne Agnelli (ministrica vanjskih poslova Italije), Christophera, Joulwana, Holbrookeovog tima i Kontakt grupe. Doneseni su sljedeći sporazumi: Sporazum o "pravilima puta", kompromis o Mostaru, razumijevanje o poboljšanju zadaće Međunarodnih policijskih snaga i sporazum da se slični samiti redovno održavaju.

16. 7. 1996. – Sarajevo – sastanak Holbrookea sa Robertom Frowickom i s Izetbegovićem (nešto kasnije) – u vezi sa SDS-om, i uklanjanje Karadžića.

IV ZAKLJUČAK

Mirovna konferencija u Daytonu, predvođena američkom inicijativom (za razliku od prethodnih evropskih pokušaja), rezultirala je prihvatanjem cjelovitog mirovnog rješenja za Bosnu i Hercegovinu. Dejtonski sporazum predstavlja kompleksan mirovni paket, koji pored uspostavljanja mira, obuhvata i stabilizaciju odnosa u cilju potvrđivanja istog. U skladu s tim, postavljeni su visoki standardi za njegovu implementaciju.

Od samog početka pregovora, gdje su na prvim sastancima bili postavljeni kriteriji za pregovore, podijelili su se poslovi (kako bi se uspostavio red), balkanskim degacijama uručili Nacrti aneksa na Ustav, izbore i IFOR, jasno je bilo da su predstavnici SAD-a bili ozbiljni u svojoj namjeri da se iz prostorija *Wright-Pattersona* ne izade bez postignutog sporazuma (diplomatija velikog udara). U periodu od 21 dan, predložena rješenja na različite aspekte Mirovnog sporazuma dovela su do razilaženja stavova između delegacija, međutim, kontinuiran i jak diplomatski napor (od prvog do zadnjeg dana), kako medijatora tako i pregovarača, rezultirao je postignutim dogovorima. Tokom pisanja rada, najveći fokus je bio stavljen na hronološki proces dogovaranja za određene anekse. U to ime, pokriveno je bilo sljedeće:

- Pitanje Federacije koje je bilo riješeno Steinerovim sporazumom na deseti dan pregovora.
- Neriješena ustavna pitanja u vezi s ovlastima Predsjedništva i Parlamenta, kao i Centralne banke.
- Međunarodne policijske snage (IPTF) sa njenim ovlastima.
- Rad na popravku (izmjenama) Vojnog aneksa uz intervenciju Richarda Pearla.
- Aneks 1-B: Sporazum o regionalnoj stabilizaciji.

- Aneks 10, sa kojim je formirana Institucija visokog predstavnika.
- Sporna pitanja iz Aneksa 3: glasanje izbjeglica te ko i kako će voditi izbore.
- Neriješena teritorijalna pitanja iz Aneksa 2: Goražde (od "salveta shutla" do "viski rute"), Sarajevo (od prvobitnog D.C. modela do jedinstvenog Sarajeva u okviru teritorije Federacije), kao i pronalaženje soluciјe uz pomoć "mehaničke scene", kako bi se postigao omjer 51%–49% za entitete, u okviru kojeg je bila dogovorena i Arbitraža za Brčko.

Na kraju, može se zaključiti da je Bosna i Hercegovina Dejtonskim sporazumom dobila neophodne predulove kako bi postala moderna i funkcionalna država te da su se ovim Sporazumom stvorile pravno-političke prepostavke za njeno dalje jačanje. Također, Dejtonskim ustavom priznat/potvrđen je kontinuitet države Bosne i Hercegovine priznate 6. 4. 1992. godine.

V BIBLIOGRAFIJA

Preliminarni popis osnovnih izvora

Ugovori:

1. *Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini*, 1995.

Knjige:

1. Abazović, Dino, Hammer, Stefan. *Bosna i Hercegovina petnaest godina nakon Daytonu*. Sarajevo: Fakultet političkih nauka Univerziteta u Sarajevu, Institut za društvena istraživanja, 2010.
2. Begić, Kasim I. *Bosna i Hercegovina: od Vanceove misije do Daytonskega sporazuma: (1991–1996)*. Sarajevo: Bosanska knjiga, 1997.
3. Čekić, Smail. *Dejtonski (mirovni) sporazumi – legalizacija genocida u Republici Bosni i Hercegovini*. Sarajevo: Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu, 2016.

4. Čurak, Nerzuk. *Dejtonski Nacionalizam: (ogledi o političkom)*. Sarajevo: Buybook, 2004.
5. Halilović, Safet. *Savremena diplomacija i diplomatske službe Bosne i Hercegovine*. Sarajevo: Fakultet političkih nauka, 2013.
6. Holbrooke, Richard. *Završiti rat*. Sarajevo: TKP Šahinpašić, 1998.
7. Ibrahimagić, Omer. *Dejton = Bosna u Evropi pravna suština Dejtona*, Sarajevo: Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualaca, 2001.
8. Jerković, Ademir. *Istočno od Dayton*. Zenica: Dom štampe, 2005.
9. Kurtćehajić, Suad, Ibrahimagić, Omer. *Politički sistem Bosne i Hercegovine. Knjiga 3*. Sarajevo: autori, 2008.
10. Kurtćehajić, Suad. *Prilozi za politički sistem BiH*. Sarajevo: Futur art, 2017.
11. Petritsch, Wolfgang. *Bosna i Hercegovina od Dayton do Evrope*. Sarajevo: Svjetlost, 2002.
12. Pejanović, Mirko. *Politički razvitak Bosne i Hercegovine u postdejtonskom periodu*. Sarajevo: Šahinpašić, 2005.

VI KRATKA BIOGRAFIJA

Moje ime je Emir Lihic i rođen sam 25. juna 1986. godine u Foči. Do 1998. godine pohađao sam osnovnu školu Grbavica I. U septembru 1999. godine odlazim u Sjedinjene Američke Države, Charlotte (savezna država Sjeverna Karolina), gdje završavam osnovnu školu. U Charlotteu sam također završio East Mecklenburg High School (srednju školu), nakon koje upisujem fakultet CPCC (Central Piedmont Community College) na kojem završavam dvije godine Muzičke akademije.

Godine 2008. vraćam se u Sarajevo, te se upisujem na Fakultet političkih nauka, Odsjek Političke nauke. Nakon četiri godine, završavam prvi ciklus studija na smjeru Političke nauke i stičem zvanje Bachelora političkih nauka.

U septembru 2016. godine upisujem drugi ciklus studija na Fakultetu političkih nauka u Sarajevu, Odsjek Politologija, studijski smjer – Međunarodni odnosi i diplomacija.

Radio sam povremeno kao prevodilac, dok sam se u isto vrijeme bavio muzikom kao profesionalni freelance muzičar (čime se bavim i danas).

VII APENDIX

REGISTAR IMENA

A

Albright, Madeleine 71
Angelli, Suzanne 76

B

Begić, Kasim I. 73
Berger, Sandy 50
Bildt, Carl 10, 17, 19, 27, 28, 30, 32, 41, 63, 69, 74
Blot, Jacques 41
Buha, Alekса 72
Burns, Nick 9, 17

C

Carrington, Lord 21,23
Carter, James 23
Chernomyrdin, Viktor 67

Chirac, Jacques 32, 33, 67, 71, 72
Clages, Christian 41
Clark, Wesley 41, 45, 59, 61, 62, 63
Clinton, Bill 51, 60, 63, 67, 69, 70, 71, 76
Cutileiro, Jose 21

D

De Charette, Herve 72
Donilon, Tom 48

F

Frowick, Robert 71, 76

G

Galbraith, Peter 41
Gallucci, Robert Bob 41, 48
Gore, Al 70
Granić, Mate 20, 30, 63

H

Hill, Chris 20, 41, 42, 58, 59, 61, 63
Holbrooke, Richard 10, 17, 20, 29, 30, 31, 40, 41, 43, 46, 48, 49, 50, 52, 55, 56, 58, 59, 61, 61, 62, 63, 64, 66, 70, 71, 72, 74, 76, 78
Hurd, Douglas 33

I

Ischinger, Wolfgang 41, 56
Ivanov, Igor 66
Izetbegović, Alija 10, 19, 32, 36, 40, 42, 43, 44, 48, 61, 62, 63, 64, 66, 72, 76

J

Jeljcin, Boris 33
Joulwan, George 49, 70, 76
Juppe, Alain 34

K

Karadžić, Radovan 65, 70, 71, 72, 73, 76
Kerrick, Donald 20, 49
Kohl, Helmut 67
Koljević, Nikola 20
Komšić, Ivo 20
Kornblum, John 64
Koschnick, Hans 42
Kotti, Flavio 72
Krajišnik, Momčilo 20, 59, 61, 70, 72

L

Lazović, Miro 20
Lipton, David 45

M

Manning, David 28
Menzies, John 41, 58
Millon, Charles 34
Milošević, Slobodan 10, 20, 25, 32, 36, 40, 41, 42, 46, 48, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 72
Mitsotakis, Konstantinos 25
Milutinović, Milan 20, 30
Mladić, Ratko 20, 70, 76

N

Neville-Jones, Pauline 41, 54
Nikiforov, Aleksey 28

O

Owen, David 23
Owen, Roberts 20, 41, 60

P

Pardew, James W. 20 41, 49, 60
Pauli, Rosemarie 58
Pearl, Richard 49, 50, 77
Perina, Rudy 41
Prlić, Jadranko 20, 43

R

Redman, Charles 28

S

Sapiro, Miriam 60
Sewer, Dan 41
Shattuck, John 71
Shevstov, Leontiy Pavlovich 49
Silajdžić, Haris 19, 42, 43, 46, 58, 59, 60, 61, 63, 64, 71
Smith, Leighton 69, 74, 75, 76
Smith, Rupert 31, 32
Steiner, Michael 28, 41, 42, 43, 77
Stoltenberg, Thorvald 21, 25, 26

Š

Šaćirbegović, Muhamed 20, 30, 43, 60, 64
Ušak, Gojko 20, 63

T

Talbott, Strobe 50
Tuđman, Franjo 20, 10, 25, 32, 36, 40, 42, 43, 46, 63, 64

V

Vance, Cyrus 23

Z

Zubak, Krešimir 19, 42, 43
Zimmermann, Warren 23

Y

Yeltsin, Boris 67
Yasushi, Akashi 34

W

Warren, Christopher 10, 17, 41, 42, 43, 55, 61, 63, 64, 66, 76
Wesley, Clark 20

